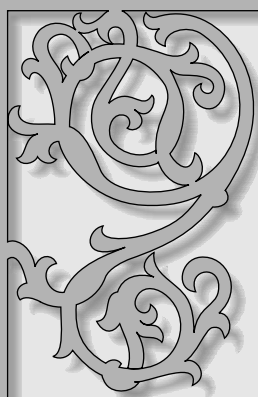

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

III. évf.
3. szám

A TARTALOMBÓL:

Dr. Horkay György: A közoktatási intézmények felügyelete

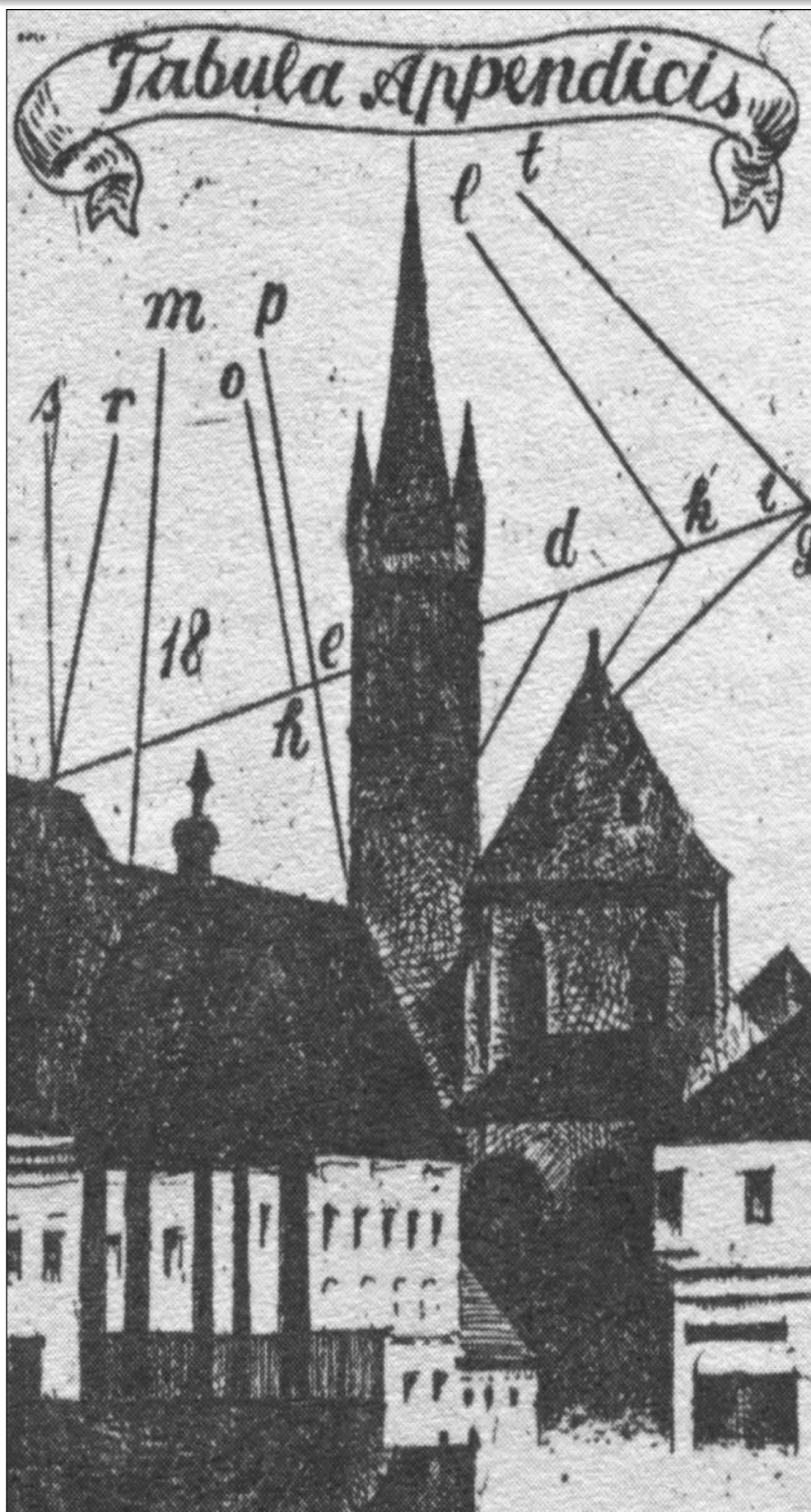
Papp Kornél: A tanügyigazgatási szintek hatásköreinek egybevetése

Károli-díj dr. Balázs Károlynak és dr. Szűcs Ferencnek

Szarka Gáborné: Bemutatkozik a jászberényi Gólya Ref. Óvoda

Balássy László: A testnevelés problémái a kerettanterv tükrében

Turbucz Erzsébet: Játék a hittanórán (II.)

Közösségünk Istennel

Komlói Péter

Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala az Istennél, és az Isten vala az Ige. Ez kezdetben az Istennél vala. Minden Óáltala lett és Nála nélkül nem lett semmi, ami lett.” (Jn 1,1-3)

Egyszerűbb fordításban: Kezdetből fogva volt; hallottuk; saját szemünkkel láttuk; néztünk rá, és kezünkkel érintettük; erről beszélünk! Az élet igéjéről! Tehát: nem egy filozófiai tétel kifejtése következik. Nem egy elvont eszme-futtatás, az értelemnek valamilyen csalafinta vagy szellemeskedő játéka — mondja a Szentíró — hanem egy történetről, valódi eseményről s valódi személyről szólok: az ÉLET IGÉJÉRŐL.

Ki ez? Az élet igéje: Jézus Krisztus, aki az Atyával és a Szentlélekkel együtt volt és van öröktől fogva (Kezdetben vala az Ige!). Mi láttuk és ismertük Őt, aki köztünk élt testben, *elhozta nekünk az egyszer elveszített életet. Ő az élet örök forrása, Ő maga az élet!* János azt akarja, hogy olvasói tudják: ez az élet az övék! Mi ez az élet a hívőnek? Mi a tartalma ennek? *Közösség az Atyával és a Fiúval, a Szentlélek által!* Hazatalálás. Elszakadt, elkóborolt, Isten elleni lázadásból *megtérés, hazatalálás, közösségre jutás* azzal, aki nélkül értelmetlen az életünk s nyugtalan a szívünk, amíg nála s benne meg nem nyugszik.

S itt megérkeztünk a tanári csendesnapok központi gondolatához: ami a közösség! Nézzük először magát a szót. A sok értelmű *köz* szó egyik határozott irányú származékszava a > *közös* szavunk, s

ebből érkeztünk el a > *közösség* szóhoz, ami az értelmez szótár szerint „közös élet- v. munkaviszonyok között élő, ill. közös eszmék, célok által egyesített emberek csoportja”. János apostolnál pedig természetesen a görög *κοινωνία* szó szerepel, aminek a jelentése: közösség, szoros *kapcsolat, kontaktus*; másrészt közös birtoklás, *együtt részesedés*. S akkor itt mindjárt elmondom az első kérdését ennek az estének: így, ez értelemben *van-e közösséged Istennel*, azaz szoros kapcsolatod az Atyával és a Fiúval a Szentlélek által; beletartozol-e abba a csapatba, melynek tagjai együtt részesednek Isten közelségének javából?

Jézus Krisztus munkája, hogy *Istennel való közösségre gyógygyulhat az életünk*. Ezért jött a Fiú, az Embernek Fia, hogy megkeressen és visszavigyen, mint jó pásztor a juhát oda, ahonnan elszakadtunk. „Hányszor akartalak összegyűjteni... de ti nem akartátok” (Mt 23,37) — mondja Jézus Jeruzsálem felett. *Közösséget teremt választott tanítványaival és tanítványai között. És Isten Fia az aki „a világ kezdetétől annak végéig az egész emberi nemzetségből Szent Lelke és Igéje általa magának egy kiválasztott gyülekezetet — közösséget — gyűjt egybe, s azt oltalmazza és megőrzi.”* (H. K. 56.) Ő az, aki „kihívott minden népből egy lelki népet itt, kit egy Úr, egy keresztség és egy hit egyesít!”

Tudnunk kell azonban, hogy az Ő közösségbe hívó, összegyűjtő munkája mellett jelen van a teremtettségben egy másik erő is. Démoni, sátáni, diabolikus erő-

vel szétdobál, megoszt, elveszít a Diabolos. Neve is ezt jelenti: Szét-dobáló. Az ő műve: elszakadásunk Istentől. Az édenkerti történet erről szól: leszakította éltető, boldog közösségéről az embert a Diabolos. Ebben az elszakadásban azonban az embernek is meg volt a maga felelőssége. *Minden Istennel kapcsolatos dolgunkban felelősek vagyunk döntéseinkért!* Sem a Kísértőre, sem a körülményekre nem háríthatjuk át felelősségünket. Annak idején, az iskolák államosításakor pedagógusok sokasága tagadta meg azt a közösséget, amely valamilyen szinten Isten közelségét jelentette számára. *Senki nem gondolhatja komolyan azt, hogy mert akkor mások lettek a körülményeink, kötelezővé lett az istentelenség, másfajta függőségbe, hatalom alá kerültünk, nem volt más választásunk, nem tebettünk arról, ami velünk történt. Mindennek a körülmények az okai.* A körülmények alakulhatnak a Diabolos igyekezete szerint, de ha leszakíthatnak Istenemről, Jézusomról, ha kiszakíthatnak a közösségből — ebben az én felelősségem döntésem benne van. Hogy ez mennyire így van, azt bizonyítják a jelentős, bár nem meghatározó számú példák, amelyek a *bűségről, hitben megállásról* vallanak. Gyülekezetünkben (nagyközségi, ma kisvárosi református gyülekezet) pl. mindig voltak jelen pedagógusok a kommunizmus évtizedei alatt is. Vállalták hitüket, s ha számon kérték rajtuk, alkotmányos jogaikra hivatkoztak. Ha pedig ezek rájuk vonatkozó érvényét kétségbe vonta az igazgató, felajánlották távozásukat. Mivel mindenikük az is-

kola legjobb tanerői közé számított, dehogyan engedték el őket. Mások — talán hitük kevesebb bátorsága miatt — gyermekeikkel együtt havi 2-3 vasárnap vállalták a 3 órás vonatozást, s a Kálvin téri templomban hallgattak ígét. A főváros emberforrataga inkognitót biztosított rajtuk kívül még sokaknak. A példákat nyilván lehetne szaporítani.

Nagy kérdés, hogy ma hogy kerülhet élő kapcsolatba, közösségbe Istennel bárki, pl. egy református irányítás alatt álló középiskola tanára? Hangsúlyozni szeretném, hogy reménységünk, imádságunk és vára-kozásunk tárgya, hogy iskoláinkban hívő, Jézus Krisztussal élő közösségben járó, akaratát ismerő, cselekvő pedagógusok neveljék gyermekeiket. A református iskola épp attól református, hogy Istennek ez a fajta népe tudja, hogy az *ilyen közösség* nélküli iskolai munka átadhat bár sok jó tudományt, de az örök érté-kekre, a felülről való jókra, ezek utáni vágyra s ezek befogadására nem segítheti el a rábízottakat. Nem világnézeti-temleges intézmény a református iskola, hanem elkötelezett! Istennek sok jó ajándéka van elkészítve annak a nemzedéknek, amely ma ül az iskoláink padjaiban. De ezeket a kincseket közvetíteni kell. A múltkor elromlott az egyik készülékünk, s hívtuk a szakembert. Kontakthibás — állapította meg némi vizsgálódás után. Eszetekbe juttatom: a *éiéüiá* szoros kapcsolat, élő kontaktus. A forrás élető ereje el-akad, ha nem áramolhat kedves pedagógus testvérem rajtad át azokhoz, akiknek adná az örök Forrás a Tőle való jókat! Alig lehet tehát fontosabb ügyünk annál, mint hogy ebből az élő közösségből érkezék katedrójára naponként a református pedagógus, s mint egy fordított tölcser: áradjon belőle fentről meg-

nyert sok lelki gazdagság azokra, akik rábízattak.

Hogy kerülhet ma valaki élő közösségbe Istennel? A mit cselekedjem? kérdésre ma sem más a válasz, mint volt 2000 éve Filippiben: Higy az Úr Jézus Krisztusban! (Ac. 16) Nem segít azonban ki ez a válasz addig, amíg meg nem tudod szíveddel és értelmekkel együtt, hogy mielőtt te lépnél, Isten már lépett feléd s csak választat várja. Keres, hív, s nem kérdezi, honnan jössz. Isten Országába, az Istennel való közösségbe beleszületni nem lehet. De *újjászületve* részesévé lenni ennek: igen! Nikodémus hallotta Jézustól: Szükség néktek újjá születetek! (Jn 3) Hogyan lehetséges? Vízről és Lélektől. A víz Jézus korában, különösen is Keresztelő János szolgálata óta a bűnök megismerését, megváltását és megbánását jelentette: elhiszem, amit Isten mond rólam. A Lélek: Isten Szent Lelke, a Krisztus Lelke, akinek eszköze az Ige. Van egy elbeszélés az Apostolok cselekedeteiről írott könyv 2. részében arról, hogy teremtette meg Isten Lelke azt a közösséget, amely az első gyülekezetét adta az Anyaszentegyháznak. Hiszem, ismeritek: a pünkösdi történet ez. Háromezer ember, miután hallgatta az apostoli bizonyágtételt, tehát a hirdetett ígét, igazgat adva Istennek elveszett állapotuk dolgában, megvallotta, megbánta és megtagadta bűneit, ennek megpecsételéseként megkeresztelkedett, s hittel fogadta Jézus Krisztustól bűnei bocsánatát. A Szentlélek ajándékában részesültek ekkor. A megnyert, s immár bennük lakozó Lélek által Jézus Krisztussal jutottak közösségre, s testének, az anyaszentegyháznak lettek tagjaivá.

Ettől kezdve az Ő élete kezdődött el bennük, az Ő Lelke formálta újjá életüket, s teremtte meg gyü-

mölcsét. (Ld. Gal. 5,22 — a Lélek gyümölcse!) Ma is Jézus Krisztus belénk plántált, nagyszerű élete, a vele való közösségünk a záloga gyümölcstermő (s nem meddő) életünknek. „Aki bennem marad, én pedig őbenne, az terem sok gyümölcsöt... Abban dicsőíttetik meg az én Atyám, hogy sok gyümölcsöt teremjete és legyetek nékem *tanítványaim!* (Jn 15,5. 8) A református iskola pedagógusának tanítása, munkája, éltet úgy lesz valóban *református*, tehát sok és jó gyümölcs termésére újjáteremtett, megújult, szolgáló élet, ha megváltó Jézusával *élő, folyamatos* tanítványi közösségben marad.

Az Ő Lelke ajándékoz meg azokkal a lelki ajándékokkal, amelyekkel képesek leszünk elvégezni azt a szolgálatot, amelyet Urunk ránk bízott.

A szolgáló, gyümölcstermő életnek — egyházban, iskolában egyaránt — *alapfeltétele* tehát az a közösség, amely e csendesnapok központi témája, s azon belül is *ma esti* témánk: a közösség Istennel. Jézus Krisztusban ajándékoz meg ezzel Isten, s Szent Lelke által teszi elevenné, gyümölcsözővé Krisztusba oltott életünket. Jézus mondja: Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek! (Jn 15) De miért akarnál *nélküle* cselekedni, amikor Te *református pedagógus vagy*, akit ő kiválasztott, elhívott, s közösségébe vonva megújított egy nagyszerű szolgálatra, gyümölcstermő életre. S ha erről — véled — te még mit sem tudtál volna eddig, tudjad mostantól, hogy Isten mind ezt akarja és el fogja végezni benned. Add kezére életedet — így leszel áldás!

Elhangzott a dunamelléki református középiskolákban tanító pedagógusok évkezdő csendesnapjainak nyitó igeszolgálatként, Kecskeméten

Bemutatkozik a jászberényi Gólya Református Óvoda

Szarka Gáborné

Óvodánk életében 1993-ban történt az a változás, amely mind a mai napig meghatározza nevelő munkánkat, pedagógiai értékrendünket. Ekkor történt, hogy az egyik helyi nagyvállalat nem kívánta tovább működtetni óvodáját. Az intézmény mintegy feleslegessé vált dolgozóival, és minden hozzá kapcsolódó értékével együtt.

Ezt a bizonytalan helyzetet szüntette meg a Jászberényi Református Egyházközség akkori lelkipásztorának, Tariska Zoltánnak nagyszerű kezdeményezése. A gyülekezet átvállalta az óvoda fenntartói feladatait, ezzel új fejezet kezdődött óvodánk életében.

A kezdeti nehézségeken sikerült úrrá lenni, s ma már elmondhatjuk, megálljuk helyünket a város sok más közoktatási intézménye között.

A fenntartó változása maga után vont több szükségzerű változást is. Akik úgy érezték, hogy számukra idegen, el nem fogadha-

tó a keresztyén nevelés értékrendje, elhagyták az óvodát. Mára kialakult egy olyan közösség, amelynek munkájában nem csak a szakmai hozzáértés, hanem a református hitvallás is érvényesül. Hisszük, és valljuk, hogy a gyermekeket „Isten előtt kedves módon” kell, és lehet nevelni. Ennyi év után még mindig úgy érezzük, sok munkánk van még, van min jobbítanunk.

Jelenleg három csoportban, 75 gyermekkel foglalkozunk. Ez 100%-os kihasználtságot jelent. A helyi sajtósságok mellett ez igen nagy eredmény. Jászberény a maga 30.000 lakosával igen csak kis város, amelyben 11 önkormányzati, és egy alapítványi óvoda is működik. Ebből is látszik, hogy azok a szülők, akik ránk bízzák gyermekeiket bizalommal vannak irántunk, hiszen választhatnának más intézményt is.

Jelenleg három vegyes korosztályú osztatlan csoporttal működünk. Sajnos tárgyi feltételeink nem a legjobbak. Épületünk egy régi

polgárházból lett átalakítva óvodává, tehát csoportszobáink mérete, és elhelyezkedése nem éppen ideális. Minden négyzetméternyi helyet igyekszünk maximálisan kihasználni, de mindinkább látjuk, hogy egyre inkább szükségserűvé válik az épület bővítése, modernizálása. Az erre fordítható anyagi források megtalálása, és biztosítása a közeljövő feladata kell legyen.

Két játszódvarunk van, amelynek régi fém mászókait sikerült az elmúlt időszakban környezetbarát fa játékszerekre cserélni. Ehhez hozzájárult a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közoktatási Közalapítvány is.

Igyekszünk megragadni minden pályázati lehetőséget, amely módot adhat óvodánk bármilyen irányú fejlesztésére. Örülni tudunk minden támogatás elnyerésének, mert ezzel is jobbítani tudunk gyermekeink helyzetén.

Nagy segítség számunkra, hogy óvodánk rendelkezik személyszállító mikrobusszal, amelyet nagyszerűen ki is tudunk használni. Rendszeresen visszük gyermekeinket uszodába, a helyi állatkertbe, vagy olyan tapasztalat gyűjtő foglalkozásokra, ahol a gyermekek a saját környezetükben ismerhetik meg például a vadon élő növényeket, vagy éppen a háziállatokat.

Az étkeztetést saját konyhánk biztosítja, amely szintén nagy lehetőség gyermekeink magasabb színvonalú ellátására.

Az óvodai nevelést hét óvónő és három dajka végzi. Óvónőink felsőfokú végzettséggel, a dajkák dajka szakmunkás képesítéssel rendelkeznek. Az óvoda vezetői munkát 2000 szeptemberétől Szarka

Gáborné látja el. Munkánkat segíti még az óvoda gazdasági ügyintézője, két konyhai dolgozó, valamint egy polgári szolgálatát töltő fiatalember is.

Rendszeresen veszünk részt szakmai továbbképzéseken, tanfolyamokon, amelyek pedagógiai munkánk színvonalának emelését szolgálják.

Szükségünk van rendszeres közös áhítatokra lelkipásztorunk irányításával, útmutatásával. Ezek az alkalmak nagyban hozzájárulnak óvodánk lelkeségének megerősítéséhez.

Nevelési programunk célja többet: nem csak a sokoldalú képességfejlesztés, a személyiség fejlődésének biztosítása, hanem az is, hogy gyermekeink a nálunk töltött 3-4 év elmúltával nyílt szívűek, őszinték, engedelmesek, Istenhez fordulók legyenek. Történjen ez úgy, hogy mire iskolába kerülnek kiegyensúlyozott, új ismeretek befogadására képes, testi-lelki harmóniában nevelkedő gyermekekké váljanak. Amikor elhagyják óvodánkat magukkal vigyék mindazt az ajándékot szívükben, amelyet Jézus adott nekünk; szeretet, megbocsátás, önzetlenség, ragaszkodás...

Ezen értékek átadására nyújt lehetőséget a rendszeres evangélimi nevelő munka, amelyet óvónőink nagy szeretettel végeznek. A hitoktatói munkát mindannyian meghatározónak tartjuk.

Nagy súlyt fektetünk az óvodánkba járó gyermekek szüleivel való jó kapcsolat kialakítására. Ezt csak őszinte, segítőkész légkörben lehetséges. Jó példa erre a minden évben hagyományosan megrendezett karácsonyi, tavaszváró, és évzáró ünnepség, amelyet szeretetvendégséggel kötünk össze. Ezek a szép alkalmak nem valósulhatnak meg a szülők odaadó segítségével nélkül. A közös kirándulások is a szülők aktív részvételével szervezzük.

Tavasszal nyílt napokat tartunk, ahol az érdeklődő szülők betekintést nyerhetnek óvodánk munkájába.

Jó a kapcsolatunk a többi városi intézménnyel is. Rendszeresen kapunk meghívást a városi óvodák által szervezett családi sportnapra, rajzkiállításra. Részt veszünk egyéb rendezvényeken is. Legutóbb a városi futófesztiválon értünk el harmadik helyezést.

A helyi önkormányzattól szinte minden évben részesülünk anyagi támogatásban, ami ha nem is rendszeres, de sok segítséget nyújt.

Az eltelt évek alatt megtapasztalhattuk, hogy óvodánk megtalálta sajátos, egyéni szerepét a város hasonló intézményei között. Sok tekintetben nem tudunk (pl. tárgyi feltételek, anyagi támogatottság) velük „versenyre kelni”. De ez soha nem is volt célunk. A mi feladatunk máshol van. A mi erősségünk az Úr útmutatása szerint végzett mindennapi lelkiismeretes munkánkban rejlik. Akik hozzánk jönnek, meg kell hogy tapasztalják ezt a másféle bánásmódot, az őszinte, érdekek nélküli odafigyelést, legyen szó gyermekről, vagy szülőről. Az óvodai pedagógiai, nevelő munka számunkra ki kell hogy egészüljön a keresztyén értékrend diktálta mindennapos megmérettetéssel. Külön feladatunknak tekintjük a máshol csak „problémásnak” tekintett gyermekek, és családok megsegítését, támogatását.

Céljainkat természetesen csak akkor vagyunk képesek elérni, ha fenntartó, és intézmény szorosan együttműködik. Erre biztosíték lelkipásztorunk Szabó J. Róbert személye, aki lelkén viseli intézményünk sorsát. A presbitérium folyamatosan tájékozódik az óvodánkban folyó munkáról. Gyülekezetünkkel való élő kapcsolatnak meghatározó forrása, hogy a gyülekezeti tagok gyermekeiket hozzánk járatják. Ez sokszor nagy áldozatot kíván a szülőktől, ha lakóhelyük távol esik az óvodától.

Ezek után elmondhatjuk reménytelgélve nézhetünk az elkövetkező évek elé. Bízunk benne, hogy a kilenc éve elkezdett munkánknak lesz folytatása, s megtermi gyümölcsait gyermekeink szívében.

Játék a hittanórán (folytatás)

Turbucz Erzsébet

Gondolkodtató kérdések

Ne felejtjük el, a játék lényege, hogy az abban végzett tevékenység örömet szerezzen, még akkor is, ha komoly céljaink vannak. Segítenek bizonyos készségek gyakorlásában, koncepciók és stratégiák kidolgozásában.

A hitoktató, vallástanár feladata az, hogy gondoskodik arról: a didaktikai játéknak legyen célja, felépítése, s ne csupán időtöltésre legyen jó. Minden egyes játékot gondolkodtató kérdések és kiegészítő feladatok kövessenek. Robert Fischer könyve hívja fel arra a figyelmet, hogy a játék önmagában még nem éri el a várva várt célt. Meg kell tanulnunk, és meg kell tanítani a gyerekeket játszani!

Megdöbbenve tapasztaltam az egyik osztályban, hogy az egyik bibliaismereti játékot, a Kérdezz — Felelek!-et, milyen ellenérzéssel fogadták, akik egyébként nagyon szeretik a bibliai játékokat, a dra-

matizálást pedig mindennél jobban. Egy játékos kedvű, mindenre rávehető osztály. És mégis! Mi az oka? Miért nem érte el a játék a célját? A fent említett játék szabálya, hogy 12 meghatározásból egy nevet, 6-ból egy tárgyat kell kitalálni. A végén kiderült. Nehéznek találták, mivel mindenki maga dolgozott, igazán csak annak volt sikere (eredménye), aki pontosan és jól ismeri a Bibliai neveket. Sok volt benne az ismeretlen fogalom. Gyorsan haladtam a mondatokkal stb. A játék teher volt és nem öröm.

Ha nem mondták volna el a véleményüket szegényebbek lettünk volna egy élménnyel, és sok-sok játékkal. Azóta tudatosabban szervezem a játékokat, és sokat tanultam Robert Fischer könyvéből. Az alábbi felosztás és kérdéssorok is az ő könyvéből valók. A saját tapasztalataink alapján bővíthetjük ezeket a kérdéssorokat. A gondolkodás célra irányításának és serkentésének egyik leghatásosabb módja az, hogy ügyesen kérdezzünk. A kérdések nagyjából három típusba tartoznak:

1. a játékról magáról
2. a játék folyamata során,
3. a játék után gondolkodtatnak el.

A játékról gondolkodtatnak: (E kérdéseket bármely játékkal kapcsolatban feltehetjük.)

— Szerinted ez nehéz vagy könnyű játék? MI teszi nehezzé vagy könnyűvé?

— Milyen ehhez hasonló játékot ismeresz?

— Milyen fajta játék ez? Hová sorolnád, ha osztályoznod kellene?

— Van valami, amit nem értesz ben-

ne, amit meg akarsz kérdezni? — Ismered a szabályokat? Értelmesnek találsz ezeket? Készen állsz a játékra?

A játék folyamata során gondolkodtatnak: (Ezeket a kérdéseket bármely játék során feltehetjük.)

— Mit kell tenned ahhoz, hogy nyerd, vagy elérd a célot a játék során?

— Mi akadályoz abban, hogy nyerd, vagy elérd a célot?

— Miféle haditerv vagy játékmód segíthet téged?

— Szerinted mi lenne rossz stratégia vagy ügyetlen játékmód?

— Hogy megy a játék? Mit csináltál jól vagy kevésbé jól idáig?

A játék utólagos végiggondolása: (Ezeket a kérdéseket bármely játék után feltehetjük.)

— Sikeres (ügyes) voltál, jól haladtál a játékban? Miért, illetve miért nem?

— Miféle haditervet követtél a játékban? Jól tetted-e?

— Nehéznek vagy könnyűnek találtad a játékot? Miért?

— Szerinted ez jó játék volt? Miért vagy miért nem?

— Mit gondoltál, mit tanultál a játék közben?

Sokszor a legjobb kérdéseket a gyerekek teszik fel. A felvetett kérdéseket, megjegyzéseket azonban feltétlenül beszéljük meg, értékeljük magát a játékot. Ezzel is erősítjük a közösség (csoport, osztály) összetartozását. Együtt dolgozunk és összetartozunk. (Még egyéni játékok esetén is!) Nehéz a hagyományos osztálytermi elrendezésben megvalósítani, hogy úgy üljünk, hogy mindenki jól lássa a másikat. A tanár is a csoport része. A játék-

ban való egyenlő részvétel lehetősége. Mindenkire kerüljön sor, illetve ha valaki végképp nem akar játszani, akkor is kapjon feladatot. Pl. ő a kérdező, akinek a játékkal kapcsolatban kérdései vannak.

Legyen idő a játékra. Ne tervezzünk sokat. Játsszunk ritkábban, de legyen idő a gondolkodásra, ne kelljen a megoldásokkal kapkodni. Legyen idő a kérdésésre, a problémák megbeszélésére, a játék értékelésére.

Amikor a megbeszélésre kerül a sor, gondoljuk végig, milyen formát adunk a megbeszélésnek. Előzetesen állapodjunk meg ennek a menetében, mert előfordulhat, hogy mindenki egyszerre akar beszélni, nem hallgatják meg a másikat stb. Legjobb, ha megállapodunk, mindig valaki más mondja el az észrevételét, vagy legyen felelőse a játéknaplónak, amelyben a gondolatokat rajzban is lehet rögzíteni. Számptalan formája lehet annak, hogy ez a záró értékelés ne maradjon el.

Már említettem, széles a választék a bibliaismereti játékok piacán. A két alapítvány, a Titus és

a Parakletos Alapítvány foglalkozik ezeknek a játékoknak a kiadásával és forgalmazásával. Azonban az elmúlt kb. 10 esztendő sem volt terméketlen a játékok terén. Sok játékot nem is lehet ma megvásárolni, vagy pontosan nincs a dobozon a kiadója.

A két nagy játékfajta (szerepjátékok és szabályhangsúlyos játékok) közül a szabályjátékokat szeretném ismertetni, azokat a társasjátékokat, amelyek a legkisebb befektetéssel alkalmazhatók a tanításban, s talán sokaknak jelent segítséget a már megkezdett tanévünkben.

Társasjátékok — táblás játékok

1. A Titus Hitéleti Alapítvány kiadásában A/3-as méretben, színes kartonlapokon, dobókockával, bájjukkal játszhatók:

- a) Sodoma és Gomora (2. osztály)
- b) Kivonulás Egyiptomból (3. osztály)
- c) Illés és a sareptai özvegy (3. osztály)
- d) Eszter könyve (6. osztály)
- e) Jónás útja (3. osztály)

Mindegyik játékmezőn rajta van a haladási iránnyal együtt az utasítás is. Ebben a formában kiscsoportos foglalkozás keretében nagyon jól használható. Abban az esetben, ha nagyobb a csoportunk 12-15 főnél, esetleg egy nagyobb létszámú osztállyal szeretnénk a történeteket ezzel a játékkal feldolgozni, akkor szükséges az osztályunkat csoportokra osztani, és a csoportokat képviseli a bábu a mezőn. Utasítások a csoportokra is alkalmazhatók. Azonban az utasításokat kiegészítetjük saját magunk által készített kérdésekkel, feladatokkal. Akár a többi játékkal: Kérdezz — Felelek!, Mondd ki!, Ismered-e a Bibliát? című já-

tékok kérdéseivel lehet kombinálni.

Ha van lehetőségünk rá, akkor nagyítsunk az A/3-as méreten, hogy a teremben is jól látható legyen a tábla. Feltétlenül ajánlom napközis csoportok szabadidős foglalkozásaihoz ezt a játékot is.

2. Ebbe a csoportba tartozik még néhány játékunk. Talán van már húsz esztendeje is lehetett kapni A/4-es lapon, színes ábrákkal, bábukkal és dobókockával a **Tékozló fiú története** és a **József története** c. társasjátékot.

Az szintén rajta van a játékmezőn. A kiadó számomra ismeretlen. A József története a 2. osztályban, a Tékozló fiú a 4. osztályos anyagban szerepel. Mindkét játék egyszerű és jól használható.

3. Szintén egyszerű kartonlapon, a **Zarándok útja** c. könyv társasjáték feldolgozása emlékeztetem szerint a Holland-Magyar Oktatásközvetítő Központ támogatásával került hozzánk. Bolti forgalomban nem talákoztam vele.

A Hittan 2. tanári segédkönyv a fejezetek összefoglalásánál használja a Zarándok útja történeteit. Mindenre a tanítási órákon sincs idő, de szabadidős programokon, nyári táborokon nagyon jó ez a játék, és mivel az utasítások, szabályok a történetekre épültek, így nagyon izgalmas játék is. Az első osztályosok is nagyon megszerették.

4. A **Logos — Bibliaismertető társasjáték** (Ó- és Újszövetség) a Bibliotéka Kiadónál (Budapest) jelent meg 1990-ben.

Táblás játék, amelynek egyik oldalán az ószövetségi, a másik oldalán az újszövetségi történetek-

hez kapcsolódik a játék. Legalább három variációban játszható. A játékidő elég hosszú és a kérdések inkább már felsős tanulóknak ajánlatosak, hiszen átfogó Bibliaismeretet feltételez. Jók a kérdései és a kérdésekre adott válaszok jutalmazása is. Magukat a kérdéssorokat már játékoknál is felhasználhatjuk. A válaszok helyességét a játékvezető a mellékelt füzetből ellenőrizheti, így a tanulók esetleg önállóan is játszhatják.

Ismereteim szerint ma bolti forgalomban nem kapható.

5. A József élete (Paraklétos

Alapítvány kiadványa, szerkesztette: Miklya Zsolt és Miklya Luzsányi Mónika) c. játék tartozékai: játéktábla, két sorozat színes kép megszámozva (egy sorozat 48 db), bábuk, dobókocka és a játékszabály a kérdésekkel és a válaszokkal együtt.

Magát a táblás játékot hatan játszhatják, hat helyszín látható, amelyeket házaknak neveztek el, és József életének különböző állomásait, Jákob sátraitól a puszta, Potifár házáig és a börtönön, a fáraó palotáján és József házáig keresztül kell a megbékélés házába eljutni a játékosoknak. Egyegy házból csak akkor szabad a nyíllal jelzett mezőn kilépni a soron következő ház irányába tovább haladni, ha ott a játékosok az összes képet összegyűjtötték, s minden kérdésre elhangzott már a helyes válasz.

A dobozban található két sorozat színes képpel több játék is játszható: a) memóriajáték, b) kirakójáték, c) Kinél van a párja?, d) pantomimjáték, e) párbeszéd alkotása.

Játékszabály a képkártyákhoz:

Memóriajáték: A kártyákat megfordítva (háttal fölfelé) szétterítik az asztalon. A feladat az, hogy a kártyák közül megpróbálják megkeresni az egyformákat. Az első játékos megfordít két kártyát úgy, hogy a többiek is láthassák. Ha egyforma kártyát talál, kiveszi, s még két kártyát is megfordíthat! Ha a megfordított kártyák képe nem azonos, lefordítja, visszarakja a helyére, a következő játékos emel újra kettőt. A cél az, hogy a játékosok megjegyezzék a képek helyét, s párosával felhúzzák azokat. Az győz, akinek több képpárja lesz.

Kirakójáték: Pici gyerekek (2-4 évesek) játéka a memória játékhoz hasonlóan. A kártyákat szétválogatjuk. Az egyik csomagot színükkel fölfelé szétterítjük úgy, hogy minden kép jól látható legyen. A másik csomagot lefelé fordítva kitesszük az asztal közepére. Az első gyerek húz egyet a lefelé fordított kártyák közül. Ha megtalálja a párját az asztalon, övé lesz a kép.

Kinél van a párja? Kisgyerekek (4-8 évesek) játéka. A kártyákat

két csomóba rakjuk. Az elsőt szétosztjuk egyenlően a játékosok között. A játékvezető húz egy képet a második sorozatból, és megmondja a „címét” vagy elmeséli, mi van rajta (pl. Józsefet most dobják testvérei bele a kútba). Aki fel tudja mutatni a párját, megkapja mind a két kártyát. Az győz, aki hamarabb megszerzi minden kártyája párját.

Pantomimjáték: Iskolások és ifjak játéka. A játékosok párokat vagy 2-4 fős csoportokat alkotnak. Valamelyik csapat húz egy kártyát. Egy-két perces felkészülés után beszéd nélkül, mutogatással eljátsszák a képen látható eseményt. A játékhoz tárgyakat, kellékeket is fel lehet használni. Aki kitalálja mi van a képen, az húzhat, és eljátszhat egy új helyzetet.

Párbeszédalkotás: Nagyobbaknak ajánljuk (iskolástól felnőttig). Hasonló az előző pantomimjátékhoz, csak itt némajáték helyett párbeszédet kell alkotniuk a játékosoknak, beleélve magukat a szereplők helyzetébe.

József történetéről már említettük, hogy a 2. osztályos tananyag része. Ez a játékgyűjtemény nagyon jól segítheti a történet megtanulását, alkalmazkodva a második osztályos gyerekek ismereteihez, életkori sajátosságaihoz. József története elkísér bennünket végig tanulmányaink során.

El tudom képzelni a pantomimjátékot és párbeszéd alkotását felső tagozaton illetve középiskolában. József történetét kiegészíti a Titus Hitéleti Alapítvány által készített kvízjáték is amelyről még később szó lesz.

A mindennapos testnevelés problémái a kerettanterv tükrében

Balássy László

Mivel október 15-én a szakmai továbbképzésen az elhúzódozó központi előadás, valamint a RIDISZ közgyűlése miatt csak nagyon kevés idő maradt előadásomra, így többek biztatására papírra vettem gondolataimat. Nagy merészség volt részemről, hogy elvállaltam ezt az előadást, hiszen itt a teremben nálam sokkal szakavatottabbak is ülnek.

A téma rendkívül szerteágazó, sokféle megközelítés lehetséges. Én elsősorban a saját gyakorlatomban felmerülő problémáimat, kérdéseimet, gondolataimat hozom elétek, szeretném, ha az előadás után közösen továbbgondolnánk elhangzó felvetéseimet, s ki-kki hozzátenné azt, amivel gazdagíthatja a többieket.

A testnevelés, valamint a sport lényege a gyakorlat, nem az elmélet (ez nem jelenti azt, hogy az utóbbira nincs szükség). Beszélhetünk sokat elméleti dolgokról, de az a kérdés mit tudunk megvalósítani belőle mindennapi gyakorlatunkban. Erre jó példa, hogy a TF-en az Atlétikai Tanszéken manapság is kiváló tanárok tanítanak, de elméleteiket, módszereiket nem tudják olyan sikeresen átadni, az új kutatási eredményeket a tanítványok edzőmunkájában kamatoztatni, mint tette ezt korábban például dr. Koltay Jenő Németh Miklós vagy Zarándy László Szalma László esetében. 18 éves atlétaedzői pályám során találkoztam nem egy olyan kollégával, aki jó edzésterveket írt ugyan, de azt minden körülmények között — változtatás nélkül — végrehajtatta tanítványaival annak ellenére, hogy az időjárás, illetve a tanítványok akkori fizikai vagy lelki állapota módosítást igényelt volna. Ezt alátámasztja J. Consilman, a kiváló — és igen eredményes — amerikai úszóedző példája is, aki négyféle edzéstervet is kigondolt egy-egy edzésre, de csak a versenyzővel való találkozásakor döntött arról, hogy aznap melyiket alkalmazza.

Nézzük a száraz tényeket, mit biztosít a kerettanterv. A testnevelésórák száma 5-6. évfolyamban 2,5 óra/hét, 7-12. évfolyamban 2 óra/hét. Ez elkészerítően kevés, a testneveléssel szemben támasztott követelmények (pl. egészséges életmódra nevelés, rendszeres testedzés kialakítása, a különböző sportágak megismertetése, elsajátítása, megszerettetése stb.) eléréséhez. A szabadon választott órakeret nem alkalmas az óraszámok növelésére, mivel minden tantárgy ebből szeretné pótolni elvett óráit. A testnevelés ez alól kivétel, mert anélkül, hogy a többi tantárgy rovására menne, a törvény lehetőséget biztosít az óraszám növelésére, ahol ez megoldható — a délutáni órákban. Igen ám, de hol, mikor, kivel és kinek? Van

elég tornatermi lehetőség? Van megfelelő sportudvar? Van tanuszoda, sportpálya a közelben? Mennyibe kerülnek ezek? Van elég testnevelő? Ha minden kérdésre igen a válasz (ami nem valószínű), meg tudjuk tölteni kellő tartalommal a plusz lehetőségeket? (Talán erre a kérdésre mernék egyedül igennel válaszolni.) Fel tudjuk kellőképpen kelteni tanulóink érdeklődését a testnevelés és sport iránt? Erre a kérdésre már bonyolultabb a válasz. Sokat változott a diákok szemlélete, életvitele az elmúlt években — legalábbis nagyvárosainkban. Csökkent a mozgás iránti vágyuk, a sportolás iránti fogékonyságuk. Nemcsak az órákon, a szünetekben is ülnek. Az iskolába menet, az iskolából jövet is ülnek a járműveken. A szabadidejük jelentős részét az alábbi foglalatosságok töltik ki: tévé, videó, walkman, játékautomata, számítógép stb. Kirándulás, sportolás délutánoként, a hétvégeken? — Ha lenne igény másra — például szünetekben ping-pongra, „heki”-re — sok kolléga ellenzésével találkozunk e tevékenységek, sokszor ismeretlenül is. A délutáni sportfoglalkozásokon nem maradnak itt, vagy nem jönnek vissza. A bejárók, távol lakók nem érnek rá, mások különórákra hivatkoznak, ismét mások a sok tanulnivalóra... Kifogásból nincs hiány. Sokszor a feledékenység, a figyelmetlenség az oka a távolmaradásnak. Hiába hirdetjük a különféle sportprogramokat a testnevelésórán, a hétkezdo áhítatok végén, a sportfaliújságon, az iskolarádióban, sokaknak ez is kevés. Próbáljuk színesíteni a palettát: bevezettük a néptáncoktatást, kipróbálunk új sportágakat (pl. floorball), evezőspályára visszük ki diákjainkat ergométeres felmérésre stb. Rengeteg energiát fektetünk a különböző tömegsportrendezvények, utcai futóversenyek szervezésébe, házi bajnokságok lebonyolítására — kevés sikerrel. Gyakran teszik fel a diákok a kérdést: „Ez kötelező?”

Ha van olyan testnevelő, aki nem edzősködik, nincs másodállása, s az előbb felsorolt programokat túlórában vállalja, az anyagi gondokat okok munkaadójának: „túl sok a túlóra, nem szabályos. Hogyan fizessük ki? Hogyan számoljuk el?...” A megoldást a sporttörvénynek kellene egyértelműen szabályoznia (addig marad a többlet-túlóra, megbízási szerződés...).

Ennek ellentmond az az általános elvárás velünk szemben, hogy szervezzünk minél több sportprogramot a szabadidő hasznos eltöltésére. Marad Madách végkövetkeztetése: soha nem szabad feladni a reményt! („Az élet célja e küzdelem maga.”)

Köszönöm, hogy meghallgattatok, akinek vannak jó ötletei, megoldásai, kérem, ne rejtse el előlünk!

Modulok az általános iskolai oktatásban II.

Czibula Ferencné

Előző írásomban a modulokról általánosságban — óraszámuk, integrálhatóságuk, kerettantervi változásaik stb. — esett szó. Tekintettel arra, hogy a NAT-hoz viszonyítva többségük tartalmában is lényegesen módosult, célszerű róluk külön-külön is részletesebben szólni.

Tánc és dráma

A NAT-ban megálmodója *Gabnai Katalin* volt, aki e tárgy célkitűzésének, feladatának a magyar néphagyományok ápolását, az anyanyelvi kultúra fejlesztését, azaz a hazaszeretetre való nevelést tekintette.

1-8. évfolyamon 37 órában újra akarta éleszteni a gyermekjátékokat, mondókákat, rigmusokat, mindazokat a gyöngyszemeket, amelyeket évszázadok során adott át gyermekének a szülő. E cikk írója még emlékszik az altatókra, dűnyögőkre, dúdolókra, körjátékokra, kiszámolókra. Mára már csak egy kazetta kell az esti meséhez, amely ha jó is, hiányzik belőle az édesanya melengető karja, szava, ölelésén átsugárzó szeretete.

A Gabnai-féle dráma nem a színészmesterség alapjait, nem is metodikát, hanem mozgáskultúrát, helyes hangképzést, mimes játékot, szituációs és bábozási gyakorlatokat kívánt úgy elsajátíttatni, hogy minél egyszerűbben, de kultúráltnan igazodhassanak el gyermekeink az életben. Egyértelműen elutasította a színjátszás azonosítását a tantárgy tanítása kapcsán. Sajnos a Dráma bevezetése váratlanul érintette a pedagógusokat: sem szakképzettségük sem tárgyi feltételeik nem tették lehetővé a tárgy egyértelmű tanítását, nem voltak tisztázottak az értékelés módjai, lehetőségei sem.

Szükségességét látva azonban a Kerettantervből való elhagyása pótolhatatlan úrt hagyott volna maga után. Ezért került be integráltan a Magyar nyelv és irodalom tantárgyba 1-4. és 7-8. évfolyamon témakörként, illetve 5-6. évfolyamon 18 órás modulként. Az erősen megnyirbált Dráma kevesebb lehetőséget ad a fokozatosan egymásra épülő anyag megtanítására, felszabadult játékoságra, de témakör lévén az értékelése már nem problémás. Tanításához lényegében akkreditált tanfolyamok elvégzése és szakmetodikai kiadványok forgatása elégséges. A felső tagozatos anyag erősen elcsúszott a színjátszás irányába (ez a Kaposi-Szauder irányzat az angol iskoladráma mintájára). Pedig a Tánc és dráma nem tanári önmegvalósító óra, sem pedig színjátszó szakkör.

A Kerettanterv követelményei, tartalmai nem fedhetők le egyértelműen néptáncoktatással, sem pedig egy irodalmi mű dramatizálásával.

Az A modulban 5-6. évfolyamon kis óraszámokban (18) osztozik a tánc és dráma. A 9-9 óra igen kevés ahhoz, hogy teljeset alkossunk, de mindenképpen szükséges, hogy tanításával jó megjelenésű, biztosabb fellépésű, szituációban döntésképebb emberekké váljanak gyermekeink, s nem utolsó sorban biztosítja, hogy nemzeti hagyományainkat életben tartsa, nemzeti önarculatunkat megőrizze.

Hon- és népismeret

Valahol ugyanezt a célt szolgálja a szintén 5-6. évfolyamra helyezett modul.

A Rajz és vizuális kultúra tantárgy óraszámjai kevés lehetőséget adtak a népművészeti hagyományok megismerésére, a paraszti élet, népszokások feltárására, megőrzésére. Ma már a szertárak korszerű eszközei közül kiszorultak azok a tárgyak, amelyek a nép mindennapi megélhetéséhez, munkájához készültek (mángorló, gereben, szita, mozsár stb.). Még kevésbé ismerik gyermekeink a szötteket, a szuszéket, a tükröst, s kevés elképzelésük van arról, hogy éltek nagyszüleik, milyen volt a család és élete 80-100 évvel

ezelőtt. Bár a 18-18 óra itt sem elegendő a teljes feltárára, de a Kerettanterv jól átgondolt témakörei: a ház, a konyha, a szoba, a gazdálkodás, a család, népi és liturgikus ünnepe és szokások stb. lehetőséget adnak arra, hogy megismerkedjenek gyermekeink egy nehéz, de nagyon szép és gazdag élettel. Megismertet azzal, hogy hogyan készült mindennapi kenyereink, s talán ezzel együtt megtanít megbecsülni is azt. Bepillantást ad népi építészetünk remekműveibe, beavathat a hímes tojás festésébe és a mézeskalács készítésébe. Az „A” variáns főleg a rajztanárok területe, míg a „B” variáns a Történelemhez integrálható leginkább.

A néprajzi ismereteket a Nyíregyházi Jókai Tantervek ajánló bibliográfiája alapján fel lehet frissíteni, a megjelenésre váró munkáltató tankönyv pedig nagy segítségére lesz mind diáknak, mind tanárnak. A már Interneten levő tanmenet pedig a 2001/2002-es beindítást segíti elő.

A modul tanítása során arra kell törekedni, hogy tanulóink megismerjék a népi életet, az azokhoz kapcsolódó szokásokat, a népköltészet legszebb virágait, népi ételek leírásait, ünnepeink kialakulását, szokásait. Rajzos feladataik elegendőek egy-egy értékelésre és visszajelzésére annak, hogy tanulóink mennyire váltak tájékozottakká az ismeretekben.

Médiaismeret

Ez a tárgy az, amelyik témakörből 37 órás modullá lépett elő.

Míg a NAT-ban 7. évfolyamtól került tanításra 7 órában, addig a Kerettanterv leválasztva — szerencsére — a Rajz és vizuális kultúráról külön tárgyként kezeli. Jelenleg a magasabb óraszámú modulban az ismeretek eltolódtak a médiaisme-

ret javára, az előző 50-52%-os mozgóképismerettel szemben. Tették a tantervszerzők bizonyára ezt azért, mert a mozgókép technikai eszközei igen költségesek, használatuk technikai szakembert igényel („A” variáns). A „B” variáns Kerettanterv valamivel többet használ fel a mozgóképi ismeretekből. Az „A” variáns tanítása Boda Edit tankönyvével (Médiakalauz I-III.) nem okoz nehézséget. Jelenleg a tantárgyban szakképzés nem folyik, így az ismereteket a Nyíregyházi Jókai Tantervek bibliográfiái alapján lehet felfrissíteni. Megjegyzendő, hogy a 78-as tanterv egy időben Filmesztétika elnevezéssel már foglalkozott hasonló ismeretek közvetítésével.

A jelenlegi modul az alábbi részterületeket öleli fel: mozgóképtörténet (nagy vonalakban), filmesztétikai, filmkészítési alapfogalmak, médiaismeret, műsorszerkesztés, filmelemzés, a média manipulatív szerepe, hatása a fogyasztóra. A modul tanítása bizonyos technikai, tárgyi feltétel meglétét igényli, de nem kíván indokolatlan nagy beruházást. Filmkészlete jól segítheti a házi olvasmányok elmélyítését, s néhány más típusú film segítségével

bepillantást enged a gyerekek számára ebbe a világba is, amely egyre inkább része lesz mindennapi életünknek.

Gyakorlati feladatai: naplórás, műsorszervezés, iskolaújság szerkesztése, élménybeszámoló stb. lehetőséget adnak az egyéni értékelésre. A három év múlva bevezetésre kerülő modul tanítását a már most elkészült tanmenet segíti.

A fenti modulokban a tervezés aránya 80/20%, azaz a tartalom 20% erejéig bővíthető. Lehetőséget nyújt műhely- és múzeumlátogatásra, tehetséggondozásra. A tanterv és tanmenet szerzője azonban elsősorban a plusz órakereteket bibliai integrációra használja fel, pl. Jézus élete — filmelemzés, egyházi műsorok elemzése a TV-ben, a Reformátusok Lapja ismerete, református liturgikus ünnepek és ünnepi szokások, kazettás mennyezetfestés a református templomokban, bibliai történetek dramatizálása, betlehemes, kántálás, pünkösdlés.

A modulok tartalmi, ismereti, elméleti, fogalmi követelményei azt bizonyítják, hogy ezek a „tárgyak” nem valami óraszámópló, kiegészítő szerepet töltenek be, hanem valóban a mai kor igényének megfelelően a sokoldalúan tájékozott embert szolgálják. Lehetőséget adnak arra, hogy a tantárgyi kapcsolataik révén a szerzett ismereteket mind szélesebb körben lehessen alkalmazni.

Magyarok a nagyvilágban

Xantusz Nemzetközi Koordinációs Iroda 1999 tavaszán kapott megbízást a CEBA Kiadótól, hogy a határon túli magyarságról állítson össze egy átfogó kézikönyvet, amely tanulmányok és adattárak segítségével mutatja be a magyar közösségeket. A kötet teljes szervezési, szerkesztési, illetve finanszírozási részét is az újonnan alakult iroda vállalta, s így elkezdődött a két évig tartó merész és küzdelmes vállalkozás a kézikönyvért.

A könyv megjelenése a következő intézmények támogatását élvezi:
Magyar Kultúra Alapítvány, Külügyminisztérium, Új Kézfogás Közalapítvány, Nemzeti Kulturális Alap

Ajánlás

Szabó Tibor

Számos könyv, tanulmány-kötet látott napvilágot a millennium évében. Ezek között kiemelt figyelmet érdemel a „Magyarok a világban — Kárpát-medence” című kötet, amely a CEBA Kiadó gondozásában jelent meg évezredünk utolsó napjaiban. A Magyarország Kézikönyvtára sorozatban közreadott könyv mellett, hogy lexikonméretű formátumával, esztétikus megjelenésével díszes lehet könyvtárunknak, egyben hiánypótló munka is.

A kiadó arra vállalkozott, hogy egy kötetben átfogó képet adjon a nyolcvan éve kisebbségbe kényszerített, szomszédos országokban élő nemzetrészeinkről, bemutatva az egykori országrészek sajátos történelmét, földrajzi elhelyezkedését, természeti kincseit, demográfiai mutatóit, társadalmi tendenciáit, kulturális, oktatási, tudományos és vallási életét. A kötet külön fejezetet szentel a Kárpát-medencei magyar kisebbségek gazdasági életében fontos szerepet játszó vállalkozásoknak, amelynek adattára több mint 1300 magyar céget mutat be az ol-

vasónak. A kézikönyvek hazai történetében újdonság, hogy a kultúra és a gazdaság területéről ilyen széles körű információkat nyújtó adattár jelenjen meg a határon túli magyarságról. A kötet értékét még inkább növeli, hogy a fejezeteket, alfejezeteket és mutatókat az érintett régiók kiváló szakértői állították össze, akik nemcsak jó ismerői szakterületüknek, hanem közismert személyiségei a közéletnek, a tudományoknak, s többen közülük a magyar irodalomban is hírnevet szereztek.

A millennium rendkívüli alkalmat nyújt nemzetünk múltjának, jelenének, értékeinek, lehetőségeinek számbavételére és ennek tükrében a jövő irányának megfogalmazására. Ez a könyv ehhez feltétlenül hasznos segédeszközül szolgál. Azon túl, hogy érdekes olvasmány, a múlt valós összefüggéseinek megismerése mellett széleskörűen tájékoztat a Kárpát-medencei, a határon túli magyarság ezredfordulós életéről, esélyeiről, a mindennapok és távlatok kihívásairól, amelyekre megfelelő intézményrendszerrel és gazda-

sági potenciáljával kell választ adni.

A könyvben szereplő leírások, elemzések, adatok igazolják azt, hogy értékeinek, társadalmi, politikai és gazdasági erejének birtokában a határon túlra rekesztett nemzetrészeink a nyolc évtized megpróbáltatásai ellenére képesek megmaradni szülőföldjükön s őrizni magyarságukat az elkövetkezendő évezredben is. Joggal vélhetjük, hogy az európai integráció előrehaladtával az itt felsorolt kulturális és gazdasági értékek nemcsak ebben a kötetben, hanem majdan valóságosan is szerves egységet alkothatnak. Ezért jó szívvel ajánlom ezt a könyvet valamennyi honfitársunk számára, de különösen azoknak a politikai, kulturális és gazdasági tényezőknél, intézményeknek, szervezeteknek, cégeknek a figyelmébe, akik intenzív kapcsolatban állnak s a kapcsolatok bővítésére törekşenek határon túli honfitársainkkal.

Bővebb információ:
www.xantusz.hu,
bihari.fam2@posta.net,
tel.: 06-1-351-4733

A tanügyigazgatási szintek hatásköreinek egybevetése

Papp Kornél

A Magyar Református Nevelés II. évf. 4. számában 2001 májusában indítottuk el „Az intézményalapítás és –fenntartás jogi szabályozása” címmel az egyházi tanügyigazgatás kérdéseivel foglalkozó sorozatunkat, melyet a III. évf. 2. számában 2001. októberében folytattunk „Az állami és a református tanügyigazgatásról általában” címmel. Most az állami és az egyházi tanügyigazgatási szintek hatásköreinek egybevetésére teszünk kísérletet.

1. A központi tanügyirányítási szervek feladatai

1.1. Az országos közoktatási rendszer központi szerveinek igazgatási feladatai¹

A tanügyigazgatás központi szervei az Oktatási Minisztérium, szakképzési feladatok tekintetében pedig az egyes szakminisztériumok. A központi szervek döntései ágazati irányítás esetén valamennyi szervere kötelező érvényűek. A miniszterek nem egyedül látják el a központi tanügyigazgatási feladatokat, hanem a minisztériumok egyes szervei munkamegosztásban döntés előkészítést végeznek, vagy a miniszter által átruházott jogkörben helyette eljárnak (így jár el az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont a Közoktatási törvény 95/A. §-a ér-

telmében az oktatási miniszter képviseletében).

Az oktatási miniszter gondoskodik a közoktatási rendszer ágazati irányításáról, ennek keretében²

a) Jogszabály előkészítés, jogszabályalkotás

Az oktatási miniszter előkészíti az Országgyűlés és a Kormány jogszabályalkotási kompetenciájába tartozó jogszabálytervezeteket [pl. a Közoktatási törvény, ill. a pedagógusok továbbképzéséről, a pedagógus szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló Korm.rendelet vagy a diákigazolvány kiadásáról és használatáról szóló Korm.rendelet]³ és dokumentumokat [pl. az Óvodai nevelés országos alapprogramja, Nemzeti alaptanterv], legalább háromévenként értékeli a dokumentumok bevezetésével kapcsolatos tapasztalatokat⁴. Jogszabályokat, rendeleteket alkot [pl. a tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről, A nevelési-oktatási intézmények működéséről, A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, az érettségi vizsgaszabályzatának kiadásáról, a közoktatási intézmények működéséről vagy az adott tanév rendjéről]. **Kiadja a Közoktatási törvényben**

(1993/LXXIX. tv.) meghatározott irányelveket [a Két tanítási nyelvű iskolai oktatás irányelvei, a Fogytékos tanulók iskolai oktatásának irányelvei, a Kollégiumi nevelés országos alapprogramja, kerettantervek, az Alapfokú művészetoktatás követelményei, a Nemzeti és etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelvei, a Nemzeti és etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelvei]⁵ illetve jegyzékeket [Országos vizsgáztatási névjegyzék, Országos szakértői névjegyzék⁶, tankönyv- és eszközjegyzék⁷] és ellátja a felülvizsgálatukkal kapcsolatos teendőket. A miniszteri hatáskörben kiadott jogszabályoknak összhangban kell lenniük a magasabb szintű jogszabályokkal (törvény és kormányrendelet), s az önkormányzatok számára feladatot vagy hatáskört nem állapíthat meg. Az oktatási miniszter közreműködik más minisztériumok által előkészített, az oktatási ágazatot érintő jogszabályok további munkálataiban. A közreműködés egyetértési vagy véleményezési jogot jelenthet.

b) A közoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos igazgatási feladatok

Az oktatási miniszter folyamatosan figyelemmel kíséri a közoktatási rendszer egészének és részeinek a működését és meghatározza a szükséges módosításokat. Kidolgozza a

¹ Dr. Bosch Márta: Tanügyjog és igazgatási ismeretek. BME. Budapest, 1999. 65-71. p

² Jelen írás nem terjed ki az állami tanügyigazgatási rendszer teljes bemutatására.

³ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 94. § (3) bekezdés

⁴ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 93. § (1) b) pont

⁵ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 93. § (1) a) pont

⁶ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 94. § (1) i) pont

⁷ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 93. § (1) f) pont

közoktatás hosszú- és középtávú fejlesztési terveit, létrehozza, működteti és fejleszti az országos vizsgarendszert⁸, vizsgálja a közoktatásban jelentkező pedagógiai problémákat, biztosítja a pedagógiai kutatások anyagi és intézményi feltételeit, megteremti a továbbképzési rendszer feltételeit, segítséget nyújt a regionális fejlesztési tervek elkészítéséhez.⁹

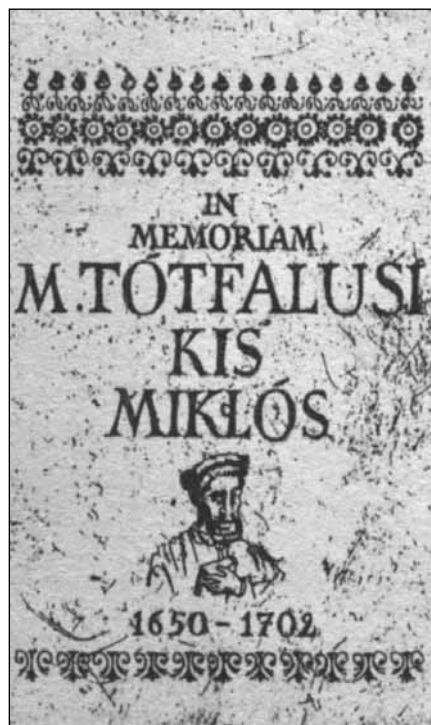
c) Intézményfenntartással és működtetéssel kapcsolatos igazgatási feladatok

Az oktatási miniszter neveléstudományi kutatóintézetet [Országos Közoktatási Intézet (OKI) és Oktatókutató Intézet]; országos közoktatási szolgáltatási intézetet [Kiss Árpás Országos Közoktatási Szolgáltató Intézet (KÁOKSZI)], az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpontot (OKÉV), az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumot (OPKM), valamint speciális (pl. külföldön magyar állami) közoktatási intézményeket alapít és tart fenn. Nem jelent külön intézményt az oktatási jogok miniszteri biztosa hivatalának a létrehozása, mivel az az Oktatási Minisztérium keretében működik. Működtetéséről azonban a miniszter gondoskodik¹⁰. Más jellegű feladatot jelent azoknak a testületeknek (Országos Köznevelési Tanács, Közoktatáspolitikai Tanács, Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testület) a működtetése, melyek az oktatási ágazatban véleményezői és javaslattevői jogkörrel rendelkeznek. A Közoktatáspolitikai Tanácsban megjelenik szervezett

keretek között a nem önkormányzati iskolafenntartói oldal véleménye. A négyfős oldal egyik tagja az alapítványi és magániskolák képviselője, három fő pedig az iskolafenntartó egyházak (köztük Papp Kornél, a Magyarországi Református Egyház) képviselője.

d) Ellenőrző jogkör

Az oktatási miniszter — saját költségvetése terhére — országos és térsége szakmai ellenőrzést rendel

het el.¹¹ Eloszor a 2000/2001. tanévben országos szakmai ellenőrzés keretében a gimnáziumi matematika oktatás eredményességének szakmai ellenőrzését rendelte el az oktatási miniszter. A vizsgálatot az OKÉV szervezi meg az Országos szakértői névjegyzékben szereplő szakértők bevonásával.¹² A 2001/02. tanév rendjéről szóló miniszteri

rendeletben [17. § (1) bekezdése] a középiskolai magyar nyelvi (nyelvhelyesség, helyesírás, szövegalkotási képesség) oktatás eredményességének vizsgálatát rendeli el az oktatási miniszter.

e) Egyéb, a tanügyigazgatás szervezésével kapcsolatos jogkörök

Kinevezési jogkör (OKI, KÁOKSZI, OPKM, OKÉV stb. vezetői), **megbízási jogkör** (OKNT és KT tagjai), **szervezési jogkör** (pl. a minőségbiztosítás rendszerének kiépítése), **engedélyezési jogkör** (hatósági döntést igénylő ügyekben, pl. a tankönyvvé nyilvánítás esetében), **egyetértési jogkör** (a közoktatásra vonatkozó más miniszter rendeletei esetében), **véleményezési jogkör** (a költségvetési törvény oktatási ágazati fejezetére nézve).

1.2. A református közoktatási rendszer központi szerveinek igazgatási feladatai

a) Jogszabály előkészítés, jogszabályalkotás

A Zsinat a Magyarországi Református Egyház törvényhozó testülete. Az egyház alkotmányáról és kormányzatáról szóló 1994/II. rtv. 10. §-a, 70. §-a és 171. §-a segítségével hatalmazta fel önmagát egy ágazati törvény, a Református közoktatási törvény megalkotására (1998./I. törvénnyel módosított 1995/I. rtv.). (A Zsinaton kívül az egyházkerületi közgyűlések, az egyházmegyei közgyűlések és az egyházközi presbitériumok határozhatnak meg saját illetékességi

⁸ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 94. § (1) g) pont

⁹ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 95. § (1) bekezdés

¹⁰ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 93. § (1) i) pont

¹¹ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 93. § (2) bekezdés

¹² A 2000/2001. tanév rendjéről szóló 9/2000. (V.31.) OM rendelet 15. § (1)—(2) bekezdés

területekre nézve jogszabályokat szabályrendelet formájában, az egyházközségi és az egyházmegyei szabályrendelet azonban csak a felsőbb testület jóváhagyásával léphet életbe.) A Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) mellett a Zsinat fogadta el a törvényhez készült végrehajtási utasítást, a református iskolák küldetésnyilatkozatát, a református pedagógus kitüntetések létrehozását, a közoktatási intézmények közös költségeinek fedezésére szolgáló 0,4 %-os zsinati hozzájárulás bevezetéséről szóló határozatot, valamint a Református hittanoktatási kerettantervet, az Alapfokú oktatás református kerettantervét és a Református hittan érettségi követelményrendszerét.

Mivel a Zsinat évente csupán két—három alkalommal ülésezik, az állami jogszabályok végrehajtása megköveteli, hogy a **Zsinat elnöksége** az 1994/II. rtv. 162. § (2) bekezdése [*„gondoskodik az egyházat érintő állami törvények végrehajtásáról”*] és a 166. § [*„intézkedik a Magyarországi Református Egyházat érintő igazgatási ügyekben”*] adta felhatalmazással élve zsinati elnökségi határozatokat adjon ki, melyekről utólagosan tájékoztatást ad a Zsinati Tanács és a Zsinat testületének.

A **Zsinat Iskolaügyi Szakbizottsága** az 1994/II. rtv. 153. § (2) bekezdése értelmében működik, s a Református közoktatási törvény (1995/I. Rtv.) 13. § (3) bekezdése alapján e bizottság tehet javaslatot a törvényalkotásra vagy módosításra az oktatás területén. A Református közoktatási törvény **elvontsága**, a **hatásköri tisztázatlanságok** hamarosan megkövetelik a törvény módosítás kezdeményezését. A Zsi-

nat Iskolaügyi Szakbizottságának jóváhagyásával adja ki a Református Pedagógiai Intézet (RPI) az Országos református vizsgáztatási névjegyzéket, az Országos református szakértői névjegyzéket és a református iskolákban választható tankönyvek jegyzékét¹³

b) A közoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos igazgatási feladatok

A Református közoktatási törvény (1995/I. Rtv.) 12. §-a a Zsinat jogkörévé teszi, hogy határozza meg *„a Magyarországi Református Egyház közép- és hosszútávú nevelési-oktatási koncepcióját”*. Ennek a koncepciónak a kidolgozására még nem kerülhetett sor. Ugyancsak érezni a hiányát mindazon kutatásoknak és tervszerű fejlesztéseknek, melyek a református közoktatás fejlesztését szolgálják.

A közoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos lépésnek tekintendő a Református Pedagógiai Intézet (RPI) létrehozása, mely tartalmi, szakmai vonatkozásban — főleg továbbképzések szervezésével és a szaknácádói hálózat működtetésével — segíti az intézmények munkáját.

c) Intézményfenntartással és működtetéssel kapcsolatos igazgatási feladatok

Ezen a ponton kell felfigyelni a református közoktatási rendszer belső jogszabályi háttérében található egyik legnagyobb ellentmondásra. Az egyház alkotmányáról és kormányzatáról szóló 1994/II. rtv. 133. § e) pontja **zsinati határozattal teszi függővé az intézményalapítást**: *„határoz egyetem, főiskola, középiskolák, és alapfokú iskolák, óvodák létrehozásáról”*. Ezzel a jogkörével azóta

nem élt a Zsinat. A **Református közoktatási törvény** (1995/I. rtv.) **az intézményalapítást már másképp szabályozza**. Mivel a Zsinati Bíróság 1/2000. számú fegyelmi jogegységi határozatának indoklása az 1994/II. rtv-t a többi jogszabály fölé helyezi, gondoskodni kell a koherenciazavar felszámolásáról.

A Zsinat alapította intézmények közül a közoktatásban a Református Pedagógiai Intézetet (1994.) és a Református Pedagógiai Szakszolgálatot (2000.) kell kiemelni. Rajtuk kívül csak gyógypedagógiai ellátást is nyújtó egészségügyi gyermekotthonokat (Cegléd, Dunalmás, Nyíregyháza és Órbottyán) tart fenn a Zsinat az oktatási ágazatban. A Zsinat elnöksége a szakmai szolgáltatások szervezéséről 1999-ben, a szakszolgálat szervezéséről pedig 2001-ben kötött közoktatási megállapodást az oktatási miniszterrel.

d) Ellenőrző jogkör

A Zsinat *„a református iskolázás szervezéséről, irányításáról és felügyeletéről intézkedik, határoz”* — mondja ki. Az egyház alkotmányáról és kormányzatáról szóló 1994/II. tv. 133. § e) pontja. A Református közoktatási törvény (1995/ I. Rtv.) 12. § (1) bekezdése ezt a következőkkel egészíti ki: *„A Zsinat szabályozza és felügyeli a Magyarországi Református Egyház valamennyi közoktatási intézményének szellemi és anyagi ügyeit, összehangolt működését... Különösen ügyel arra, hogy e törvény és egyéb jogszabályok rendelkezéseit pontosan hajtsák végre.”* A (2) bekezdés egyértelműsíti a felügyeleti jog meglétét: *„A Zsinat — mint a Magyarországi Református Egyház közoktatási intézménye-*

¹³ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 20. § (2)—(3) és (6) bekezdés

inek legfelsőbb felügyeleti szerve — e tevékenységét elsősorban a Zsinati Iskolaiügyi Szakbizottságán, valamint a Zsinati Iroda Iskolaiügyi Osztályán keresztül valósítja meg.” Mindezen törvényi helyekre azért szükséges részletesen és pontosan kitérni, mert egyes régiókban megkérdőjelezzik a központi felügyelet, ellenőrzés lehetőségét. Az intézményrendszer kiépülése időszakában nagy hiba volt lemondani a központi egyben szakosított felügyelet gyakorlásáról a belső köznyugalom érzete érdekében. **Összegezve:** a központi tanügyigazgatási szervek — gyaníthatóan törvényességi mulasztást követve el ezzel — egyelőre nem élnek az ellenőrzési jogkör gyakorlásának lehetőségével. Ez alól csak a közoktatási kiegészítő támogatásnak a — költségvetési törvényben előírt — hites könyvvizsgálata a kivétel.

e) Egyéb, a tanügyigazgatás szervezésével kapcsolatos jogkörök

Kinevezési jogkörrel (RPI, RPSZ vezetői, valamint a Református Tehetséggondozó Alapítvány kuratóriumi tagjai, a Közoktatáspolitikai Tanácsba az egyház delegáltja) kizárólag a Zsinati elnöksége rendelkezik. Értelmezhető még az **engedélyezési jogkör** is az egyházra nézve (pl. a tankönyvvé nyilvánítás esetében a hittankönyvek területén, vagy a „református” névhasználat engedélyezése). A közegyházi költségvetési törvény oktatási tételeire nézve a Zsinati Iskolaiügyi Osztály vezetője **véleménye-**

zési jogkör gyakorolhat. Emellett minden oktatási kérdésben élhet véleményezési jogával, **egyetértési joga azonban nincs.** A szervezési jogkör legjelentősebb részét az állami és egyházi jogszabályok és intézkedések végrehajtása jelenti: a közoktatási kiegészítő támogatás szétosztása, a pedagógus kitüntetések odaítélésének megszervezése, az Országos református vizsgáztatási névjegyzék és az Országos református szakértői névjegyzék, valamint a tankönyvjegyzék kezelése stb.

2. A regionális tanügyigazgatási szervek feladatai

2.1. Az országos közoktatási rendszer regionális szintjeinek igazgatási feladatai

A központi és a helyi szint között helyezkednek el három olyan szerv létezik, melynek feladatai jogszabályban meghatározottak: megyei önkormányzatok, főjegyzők, közigazgatási hivatalok.

A megyei önkormányzatok decentralizált szervek, vagyis saját hatáskörrel és ezek ellátásához anyagi forrásokkal rendelkeznek. Döntéseik függetlenek a felettük lévő közigazgatási szervektől. Alapvető feladatuk a középszintű ellátási kötelezettség teljesítése, feladatellátási, intézményhálózat-működtetési¹⁴, és fejlesztési terv készítése.

A főjegyzők egyrészt segítik a megyei önkormányzatok (a képviselőtestület, a bizottságok, az apparátus) törvényes működését, másrészt irányítják az apparátus munkáját¹⁵,

harmadrészt közoktatás-szervezési és hatósági jogkört (pl. működési engedély kiadása) gyakorolnak. Ez utóbbi területen közreműködnek az érettségi vizsgák előkészítésében és megtartásában, közreműködnek a közoktatási információs rendszer működtetésében¹⁶, ellátják a közigazgatási és hatósági ügyeket a megyei önkormányzatok által fenntartott intézmények esetében és vezetik a nem helyi önkormányzatok által fenntartott intézmények nyilvántartását¹⁷, s ellátják törvényességi felügyeletüket¹⁸.

A közigazgatási hivatalok dekoncentrált közigazgatási szervek, vagyis közigazgatási feladatok végrehajtására önállóságot kaptak a felettes szerv (Belügyminisztérium) irányítása, ellenőrzése mellett¹⁹. Törvényességi, ellenőrzési és hatósági jogkört gyakorolnak (pl. felülbírállhatják az intézményalapítást). Ellátják a helyi önkormányzatok törvényességi ellenőrzését, másodfokon elbírállják az olyan államigazgatási hatósági ügyeket, melyekben elsőfokon a [fő]polgármester vagy a [fő]jegyző járt el²⁰. Viszont nem feladata az önkormányzatok által fenntartott intézmények működésének az ellenőrzése. Elsőfokú tanügyigazgatási jogkört tehát nem gyakorol. **A tanügyi döntések két szinten történnek** — az államigazgatási döntésekhez hasonlóan. A legtöbb tanügyi kérdésben az első fokot maga az intézmény jelenti, a másodfokot pedig a fenntartó vagy a fenntartó képviselője jelenti. A

¹⁴ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 86. § (3) bekezdés

¹⁵ A helyi önkormányzatokról szóló 1990/LXV. tv. 75. § (2) bekezdés

¹⁶ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 91. § (2) bekezdés

¹⁷ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 91. § (5) bekezdés

¹⁸ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 80. § (2)—(3) bekezdés

¹⁹ A helyi önkormányzatokról szóló 1990/LXV. tv. 98. § (1) bekezdés

²⁰ A helyi önkormányzatokról szóló 1990/LXV. tv. 98. § (5) bekezdés

másodfokon hozott döntés ellen meghatározott esetekben keresetet lehet előterjeszteni a bírósághoz.

2.2. A református közoktatási rendszer regionális szintjeinek igazgatási feladatai

A Magyarországi Református Egyház szervezeti felépítése alapján regionális szintnek az egyházkerület és az egyházmegye tekinthető. Az egyház alkotmányáról és kormányzatáról szóló törvény (1994/II. rtv.) csak elvontan, általánosságban rendelkezik a regionális szintek tanügyi igazgatási feladatairól:

— a püspök elnöktársával, az egyházkerületi főgondnokkal együtt „az egyházkerület területén lévő intézményekre **felügyel** [113. § (4) c) pont]”; „Az egyházkerületi közgyűlés **tanácskozik és intézkedik** az egyházkerületre tartozó minden egyházi és iskolai igazgatási ügyben. [124. § (1) bekezdés]”; e jogkörét közgyűlések között beszámolási kötelezettséggel az egyházkerületi tanács is gyakorolhatja [127. § (1) bekezdés]

— „Az egyházmegyei közgyűlés **tanácskozik és intézkedik** az egyházmegyére tartozó minden egyházi és iskolai igazgatási ügyben, ha azt a törvény nem utalja az egyházmegyei bíróság hatáskörébe. [95. § (1) bekezdés]”; e jogkörét közgyűlések között beszámolási kötelezettséggel az egyházmegyei tanács is gyakorolhatja [99. § (3) bekezdés].

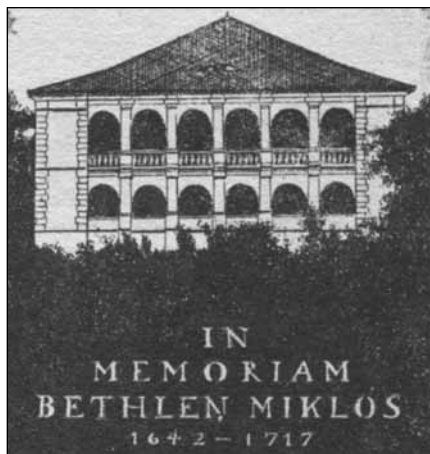
Hasonlóképpen fogalmaz általánosságokban a Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) az egyházkerületi és egyházmegyei iskolaügyi bizottságokra és szervezetekre nézve:

— Az egyházkerületi iskolaügyi bizottság „az egyházkerület **javaslattevő, előkészítő** szerve, amely **segíti** az egyházkerület irányító és felügyeleti tevékenységét [16. § (1) bekezdés]”; „**elvi irányítást és felügyeletet** gya-

korol az egyházmegye és az egyházközösségek illetékes iskolaügyi szerve felett [16. § (2) bekezdés]”; „**javaslatot tesz** az egyházkerületnek szabályrendelet alkotására, módosítására vagy intézkedés megtételére [16. § (3) bekezdés]”.

— „Az egyházmegye közoktatási feladatainak a szervezéséért az egyházmegyei iskolaügyi bizottság felel. A bizottság köteles a felsőbb iskolaügyi bizottságok és szervezetek, valamint a vele kapcsolatban lévő intézmények tevékenységét **támogatni**. [18. §]”

— Az egyházkerületi iskolaügyi szervezet „az egyházkerület ügyeinek

adminisztratív, koordináló és ügyintéző szerve [17. § (2) bekezdés]”; „rendszeresen **látogatja, segíti és felügyeli** az egyházkerület területén működő intézményeket [17. § (4) bekezdés]”; „a Zsinat és az egyházkerület határozatait és intézkedéseit valamint a Zsinat Iskolaügyi Szakbizottságának ajánlásait **közvetíti** az egyházmegye elnökségéhez és az intézményekhez. Az egyházkerület területén lévő intézmények működéséhez szükséges adatokat, információkat **összegyűjti és nyilvántartja** [17. § (5) bekezdés]”; „az egyházkerület területén lévő intézményektől és fenntartóktól érkező adatokat, észrevételeket, javaslatokat **továbbítja**... [17. § (6) bekezdés].

Tanácskozik, intézkedik, javaslatot tesz, előkészít, elvi felügyeletet gyakorol, felügyel, szervez, támogat,

közvetít, továbbít, összegyűjt, nyilvántart, látogat, koordinál, ügyintéző — ezek a kiemelt igék illetve állítmányok határozzák meg a regionális tanügyi igazgatási szervek jogkörét. **Nem tisztázott az egyes szintek egymáshoz való viszonya a tanügyi igazgatás területén, s az egyes szinteken belül a különböző szervek (közgyűlés, tanácsülés, iskolaügyi bizottság és szervezet) és tisztviselők (püspök, [fő]gondnok, [fő]tanácsos) egymástól elhatárolt jogköre, s — az egyes szintek határozatai, intézkedései következtében — a jogorvoslat lehetősége másodfokon vagy az igazságszolgáltatás területén.** Eleve az is tisztázatlan, hogy mit tekinthetünk a fenntartók feletti elsőfokú fórumnak. Éppen ezért ezeknek a testületeknek a működése a tanügyi igazgatás területén vagy formális vagy ellenőrizetlen. (Ez alól talán csak a Tiszántúli Református Egyházkerület a kivétel, ahol megvan a vezetői akarat az ellenőrzött működésre.) Általában a Református közoktatási törvénynek (1995/I. rtv.) a legkonkrétabb felügyelettel kapcsolatos mondatába igyekezzenek az egyházalkotmány révén a legkoncentráltabb jogkörrel rendelkező vezetők belekapaszkodni, s hivatkozási alapként felhasználni: „a közoktatási intézmény **általános (igazgatási, nevelési, vallásérkölcsi stb.) felügyeletére jogosult a fenntartó az igazgatótanács útján, valamint a fenntartó felettes egyházi hatósága** [72. §]”. Az állami Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) és Az egyház alkotmányáról és kormányzatáról szóló törvény (1994/II. rtv.) logikája is azt mutatja, hogy a felettes egyházi hatóság a fenntartót felügyelheti, s a „felettes egyházi hatóság” kifejezés alatt a fenntartó feletti következő fokot, vagyis az egyházközösi intézmé-

nyek esetében az egyházmegyét, az egyházmegyei intézmények esetén az egyházkerületet kell érteni. Történetileg és az egyházalkotmány pontatlansága alapján is vitatott, hogy az egyházkerület felettes egyházi hatóságának tekinthető-e a Zsinnat, ezért erről a kérdésről itt nem lehet szólni. Mindenesetre érdekes következménnyel jár a nemleges válasz, mivel ez esetben az egyházkerületi intézmények fenntartóinak nincs törvényességi felügyeleti szerve! (Így fordulhat elő, hogy egyházkerületi középiskola az újraindulása utáni 12. esztendőben lát hozzá a szervezeti és működési szabályzat kidolgozásához!!!) Mindezek a tisztázatlanságok sértik a jogbiztonság alkotmányos elvét is.

3. A helyi tanügyigazgatási szervek feladatai

3.1. A helyi önkormányzatok tanügyigazgatási feladatai

A helyi önkormányzatokról szóló 1990/LXV. tv. 4. § (1) bekezdése a helyi önkormányzat számára írja elő az óvodai nevelésnek és az alapfokú oktatásnak, mint kötelező közfeladatnak az ellátását. A megyei, fővárosi és a megyei jogú városi önkormányzatok kötelesek a térségre kiterjedő közoktatási közfeladatot (alapfokú művészetoktatás, gyógypedagógiai ellátás, középiskola, kollégium stb.) is ellátni. A törvény nem írja elő az intézményalapítást és fenntartást, csak az oktatási közszolgáltatás ellátását. Az intézményalapítás mellett a közfeladatot más önkormányzatokkal kötött társulási megállapodással, más önkormányzattól feladattal átvett intézmény

fenntartásával vagy nem helyi önkormányzati fenntartókkal kötött közoktatási megállapodással is el lehet látni. Az ellátási kötelezettség elsősorban az intézményfenntartás keretében teljesül. A Magyar Köztársaság területén működő 3153 önkormányzattal 2341 tart fenn közoktatási intézményt.

A közoktatási ellátási kötelezettség teljesítése mellett, hatósági jogkört is gyakorol a helyi önkormányzat, elsősorban a jegyzőn keresztül. A helyi önkormányzati intézményekben megszületett elsőfokú döntések jogorvoslati eljárása során a másodfokot ők képviselik. A nem önkormányzati intézményfenntartók törvényességi felügyeletét szintén (óvoda és általános iskola esetén) a jegyző és (alapfokú művészetoktató intézmény, középiskola, szakiskola, gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmény, kollégium, többcélú intézmény, szakszolgálat esetén) a főjegyző látja el²¹.

3.2. A református intézményfenntartók tanügyigazgatási feladatai

Az egyházi intézményfenntartók közreműködnek a helyi önkormányzatok közoktatási ellátási kötelezettségének teljesítésében. Ha egy egyház (mint pl. a Magyarországi Református Egyház 1998. december 8-án.) a Kormányval a közoktatási feladatok ellátására is kiterjedő megállapodást kötött, a fenntartásában működő nevelési-oktatási intézmény tekintetében egyoldalú nyilatkozatával vállalhatja az önkormányzati feladatellátásban való közreműködést.²² (Ez esetben a közoktatási ki-

egészítő támogatásról a központi költségvetés terhére kell gondoskodni.) Ha a helyi önkormányzat az általa fenntartott közoktatási intézményt egyházi fenntartó részére átadja, s az ingatlan, melyben az intézmény működik, nem tartozik a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló 1997/CXXV. tv. hatálya alá, az átvéő egyházi jogi személy kérésére a helyi önkormányzat köteles közoktatási megállapodást kötni. Ez esetben a kiegészítő támogatásról — legalább két évig — a helyi önkormányzat terhére kell gondoskodni. Az átadás-átvételhez szükséges az egyház aláírásra jogosult szervének a támogató nyilatkozata is.²³

Az egyházi fenntartók tanügyigazgatási feladatai nem különböznek a helyi önkormányzati fenntartók feladataitól. Ezeket a feladatokat a Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 102-106. §-i rögzítik. Ezen rendelkezések a 81. § alapján a nem önkormányzati fenntartók számára is kötelező érvényűek.

A nem önkormányzati intézményfenntartók esetében a jegyző, főjegyző gyakorolja a törvényességi felügyelet jogosítványait. Ez a tevékenység a fenntartó ellenőrzésére irányul. A jegyző, főjegyző hasonló feladatot lát el, mint amilyen feladatokat ellát a közigazgatási hivatal az intézményfenntartó helyi önkormányzatok tekintetében. A nem helyi önkormányzati intézményfenntartók nem tartják szerencsésnek a felügyeleti jogkör alsóbb szintre helyezését (óvodák és általános iskolák esetében).

A Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 21-26. §-a rögzít

²¹ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 79. § (3) bekezdés

²² Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 81. § (11) bekezdés

²³ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 81. § (13) bekezdés

ziti a fenntartó feladatait. Ezek túlnyomó része ismétli a Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) rendelkezéseit. Más szabályozást a következők jelentenek: a fenntartó biztosítja a megfogalmazott hitelvek és célok megvalósításának feltételeit²⁴, köteles főállású vallásánári illetve hitoktatói álláshelyet létesíteni, ha a hittan heti összórászáma eléri az intézményben a kötelező tanári óraszámot²⁵, biztosítja az intézményben foglalkoztatottak számára mindazokat a munkafeltételeket, juttatásokat, kedvezményeket, jogvédelmet, melyek a közalkalmazottakat megilletik²⁶, ellenjegyzői a kollektív szerződés tervezetét²⁷. Mindezek nem tanügyi igazgatási feladatok.

A tanügyirányítási feladatok közül kettő esetben kell eltérő szabályozást megemlíteni:

— A fenntartó „*létrebozza jogainak és kötelezettségeinek gyakorlására, illetve végrehajtására érdekében az intézmény igazgatótanácsát, meghatározza annak feladatait és hatáskörét*”²⁸. Ez az igazgatótanács nem keverendő össze a többcélú intézményekben létrehozandó intézményi igazgatótanácsokkal. A fenntartói igazgatótanács felállítása akkor kötelező, ha az intézményben négynél több tanulócsoporthoz vagy száznál több növendék van²⁹.

— A pedagógiai program, a szervezeti és működési szabályzat jóváhagyása illetve a kollektív szerződés ellenjegyzése akkor is megtagadható, ha nem felel meg az egyházi hitelveknek és pedagógiai céloknak, valamint az egyházi törvényekben megfogalmazottaknak³⁰.

4. Az intézmény tanügyi igazgatási feladatai

A tanügyi igazgatás leglényesebb szerve az intézmény. A legtöbb tanügyi döntés itt születik meg. A tanulók egyedi ügyeiben az igazgató vagy a nevelőtestület dönt. Mivel a helyi önkormányzati és a nem helyi önkormányzati intézmények tanügyi igazgatási feladatai csupán a középtávú beiskolázási tervre [26. § (2)—(3) és 28. § (2) bekezdés] vonatkozóan, illetve a körzeti beiskolázási kötelezettséget illetően [65. § (2), 66. § (2), 68. § (3) és (4) bekezdés] különböznek³¹, e dolgozat nem tekinteti tárgyának az intézményi tanügyi igazgatási feladatok elemzését.

Következik: Esettanulmány: A majosházi iskola alapítása és Törvényességi vizsgálat Halásztelken

A közoktatási intézmények felügyelete a Tiszántúlon

Dr. Horkay György

Magyarországi Református Egyház 12 évvel ezelőtt egyetlen közoktatási intézménnyel rendelkezett: a Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma állt őrt és igyekezett elszigetelten is a református szellemiséget közvetíteni, mintegy 450 diák számára. Istennek legyen hála, az elmúlt években csodálatos, dinamikus

fejlődésen ment keresztül a református oktatás-nevelés. Ma csak a Tiszántúlon, a közoktatási intézményeinkben az összlétszám 9097 fő. Ebben a létszámban minden diák, minden gyermek egyszer szerepel, azaz nincs duplán számolva a kollektív, az esti-levelező képzésben részesülők pedig nem statisztikai létszámként szerepelnek, hanem

tényleges emberfőként. Részletezve: — 7 óvodában 517 gyermek nevelkedik. — 26 általános iskolában 6704 fő tanul. Ebből 236 fő Biharkeresztesen alapfokú művészeti oktatásban részesül. 70 fő gyógypedagógiai oktatást igényel. Az Immánuel Ottthonban 14 gyermek részesül fejlesztésben, amit a nevelők áldozatos munkával végeznek

²⁴ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 21. § (2) bekezdés

²⁵ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 21. § (7) bekezdés

²⁶ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 22. § (4) bekezdés

²⁷ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 21. § (5) bekezdés

²⁸ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 21. § (4) bekezdés

²⁹ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 66. § (2) bekezdés

³⁰ Református közoktatási törvény (1995/I. rtv.) 24. § (1) és (3) bekezdés

³¹ Közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) 81. § (1) c) pont

— *A középfokú képzést biztosító intézmények száma 7, ezen intézményekbe jár 1876 fő.* Igen változatos — talán túl változatos — képet mutat a középfokú oktatás. Párhuzamosan működnek a 4, 6 és 8 évfolyamos gimnáziumok, osztályok. A kerettantervek bevezetésével remény szerint a hat évfolyamos képzés is egységesebb lesz a jövőben. Szakközépiskolai és technikus képzés folyik Mezőtúron, jól működik a törökszentmiklósi speciális szakiskola. Megszűnik a szakmunkások szakközépiskolája Békésen és Mezőtúron, valamint megszűnőben van a felnőttképzés is. Talán nem is baj ez, mert ezeknek a képzéseknek sokszor alig van közük a református oktatáshoz. Sokszor a normatíva utáni hajsza, a működőképesség megőrzése indokolja ezen képzések vállalását.

— *8 alap- és középfokú intézményünk tart fenn internátust.* Az internátusban lakó tanulóink száma egyébként 667 fővel növelné meg az előbb említett csaknem 9100 főt. A tapasztalatok azt mutatják, a kollégisták mindig egységesebb szemléletű nevelésben részesülnek, mint városi társaik. Hét közben kevésbé hat rájuk a város - sokszor káros - befolyása, a mindig szaladó, elfoglalt szülők sokszor türelmetlen légköre és több lehetőségük nyílik az Ige melletti elcsendesedésre áhítaton, kis baráti közösségben.

Az intézményhalmaz most alakul át intézményrendszerre. El kell mondani azonban, hogy az intézményátvétel sokszor nem tudatosan, hanem spontán módon, egy-egy lelkes nagytiszteletű úr és áldozatkész presbitérium kezdeményezésére indult el. Hatalmas felelősség egy intézmény létrehozása, megszervezése. Alaposan át kell gondolni, bírja-e erővel, anyagiakkal egy egyházközség az intézmény fenntartását —

hosszú távon is. Van-e igény, van-e, lesz-e gyermek az osztálytermek betöltésére, van-e, lesz-e elhívott, hívó óvónő, tanító, tanár a református szellemiség közvetítésére. Az alulról építkező intézmények elsősorban pénzühiannyal küszködnek, a táblacserés, átvett intézményekben általában nincs (de hát kezdetben honnan is lenne?) elhívott oktatógárda. Mint tudjuk, az ígehirdetés egyúttal tanítás is. Jó lenne, ha minden intézményünkben, minden tanórán megfordítva is igaz lehetne: ha a tanítás egyben ígehirdetés is lenne, akár fizikaórán is!

Természetesen nem akarunk uniformizálni, de bizonyos egységesítésre szükség van. Mindenekelőtt abban, hogy a kívülállók számára egyértelműen ki kell derülnön, hogy református intézményről van szó! Ha már belépnek az épületbe, az osztálytermekbe, egy-egy ige, kép, címer utaljon a helyre! Ugyanígy az órákon is világossá kell természetesen tenni, hogy itt református szellemiségű képzés folyik. Az egységes szemlélet mellett minden intézménynek ki kell alakítania arculatát, jellemző vonásait, specialitásait.

A református közoktatás ügyét a Tiszántúli Református Egyházkerületben a Tanügyi Hivatal fogja össze, a főtanácsos irányításával. Hatáskörét, feladatait alapvetően az

Egyházkerületi Közgyűlés által 2000. december 7-én jóváhagyott Szabályrendelet rögzíti. A Hivatal részben fenntartói feladatokat lát el, részben mint iskolaügyi szervezet működik.

Egy gimnáziumnak, két általános iskolának és két óvodának az egyházkerület, a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola Gyakorlóiskolájának a főiskola a fenntartója, az összes többi intézményünket egyházközségek tartják fenn. A fenntartói feladatokat a legtöbb esetben nem szakemberekből álló presbitériumok igyekeznek ellátni — több-kevesebb sikerrel. A Tanügyi Hivatal tanácsaival, körleveleivel, tanügyi értekezletekkel igyekszik segítségére lenni a presbitériumoknak a fenntartói feladatok maradéktalan ellátása érdekében.

Melyek a Tanügyi Hivatalnak, mint iskolaügyi szervezetnek a legfontosabb feladatai? Minden közoktatási intézményünkre vonatkozóan:

a) gondoskodik az egyházkerület közoktatási ügyeinek irányításáról és összhangjának biztosításáról

b) szakmai segítséget nyújt az intézményvezetői feladatok ellátásához

c) nyilvántartja az egyházkerületben működő intézményeink dokumentumait: az alapító okiratot, a működési engedélyt, a hatályos SZMSZ-t, a most felülvizsgált és szükség szerint módosított pedagógiai programot, a tantárgyfelosztást, az éves munkatervet, a statisztikai adatokat (mindenekelőtt a létszámmegjelentést), az elfogadott költségvetést, az éves munkát értékelő beszámolót (a tanévzáró értekezlet jegyzőkönyvét)

d) véleményt nyilvánít a nem kerületi fenntartásban működő intézményeink esetén az intézményvezetői pályázati kiírások, meghívások, kinevezések, megbízások, valamint

az intézmény éves költségvetése hús százalékát meghaladó beruházások, fejlesztések tekintetében

e) elősegíti új reformtus óvodák és iskolák indítását és működését az önkormányzattal, illetőleg a fenntartóval történt tárgyalásokon való részvételével

f) ápolja az önkormányzat és a fenntartó testület kapcsolatát

g) minden intézményt évente legalább egyszer meglátogat a Hivatal, az újonnan indítottakat lehetőség szerint már szeptemberben. Tapasztalatairól, az esetleges törvénytelenségekről feljegyzést készít, azok megszüntetése érdekében intézkedik.

A Tanügyi Hivatal a látogatások során vizsgálja — ha nem is mindig és mindenhol — hogy milyen:

— a vezetés színvonala, a fenntartóval való kapcsolata,

— a vezetői döntések előkészítése, végrehajtása, annak ellenőrzése,

— az intézmény ellátottsága közlönnyökkel, jogszabály(magyarázat)okkal, azok hozzáférhetősége, nyilvánosságra hozatala,

— az ügyintézés menete az irattározásig.

Vizsgálja:

— a tanügyi nyilvántartásokat (beírási napló, foglalkozási napló, törzslap, bizonyítványok, jegyzőkönyvek, tantárgyfelosztás, egyéb nyomtatványok),

— a pedagógiai tevékenység szervezését,

— a személyi és tárgyi feltételeket, megfelelő-e a szakellátottság,

— a belső szabályzatokat (Pedagógiai program, SZMSZ, Házi rend),

— a tanulókkal kapcsolatos ügyek intézését (felvételi, tankönyvrendelés, fegyelmi ügyek),

— érdekképviselési szervekkel (iskolaszék, szülői szervezet, szakszervezet, DÖK) való kapcsolattartást.

Vizsgálja, hogy — történik-e intézkedés a tehetség-gondozás, a tehetségfejlesztés, illetve a hátrányos tanulók segítése, felzárkóztatása érdekében, — milyen színvonalú a gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenység.

A munkát *Kövér* Sándorné dr. óvodai tanácsos, szakértő, *Nagy* Kálmán általános iskolai és *Kunszabóné Dancs* Edit középiskolai tanácsos segíti — megbízásos munkaviszonyban. Jogi kérdésekben *dr. Veress* Bertalan jogi szakértőhöz lehet bizalommal fordulni. Ettől a tanévtől kezdve *Berkesi* Sándor egyházkerületi zeneigazgató segíti az egyházi ének és egyházzene oktatását óralátogatásával, tanácsaival.

Látogatásaink alapján jogosan elmondható, hogy intézményeink az elmúlt években rengeteget fejlődtek. Szépültek, megújultak az épületek, osztálytermeket, tornatermeket vettek birtokba az intézmények, többnyire megoldott a hitoktatás, formálódnak a tanteszületek. Több intézményvezető elvégezte, vagy végzi a közoktatás-vezetői tanfolyamot. Az új kollégákat igyekszünk beiskolázni „A keresztyén pedagógia” c. akkreditált továbbképzésen. És ami a legfontosabb: lelkiekben is sokat épültek intézményeink.

Fontos hangsúlyozni, hogy a látogatásokon tett észrevételeket, tanácsokat iskoláink igyekeznek megfogadni és kiigazítani az esetleges hiányosságokat, szabálytalanságokat.

Természetesen szinte minden intézmény — különösen a legkisebb normatív támogatással működő óvodák — forráshiánnyal küszködnek. Ezért rendszeresen felhívjuk a fenntartók, intézményvezetők figyelmét a pályázati lehetőségekre. Az Interneten, a Sansz folyóiratban, a

Közoktatási Közalapítvány pályázatairól a megyei lapokban számos lehetőség kínálkozik. Jó reményesség szerint jövőre is lesz pályázati kiírás egyházkerületi építésre, felújításra. Ezekkel a lehetőségekkel élni kell, ha sok munkával is jár, és ha esetenként nem vezet eredményre a pályázatírásba befektetett munka.

Sokszor személyi feszültségekkel, ellentétekkel találkozunk a fenntartó és az intézményvezető között, netán intézményen belül: a tanteszület és a vezető között. Ezek feloldásában nehezen tudunk Debrecenből segíteni. Meg tudjuk hallgatni a különböző véleményeket és el tudjuk mondani, hogy mi hogyan látjuk a vitás kérdéseket, de csak helyben, csak szeretettel, megértéssel, egymás indokainak, érveinek kölcsönös megismerésével, kompromisszumkészséggel lehet a megoldást megtalálni. Kevesebb a konfliktus, ha mindenki tudomásul veszi a saját feladatait, hatáskörét, amit természetesen az igazgató munkaköri leírásában és az intézményi SZMSZ-ben kell rögzíteni. Ne keveredjenek a feladatok! Ne akarjon a fenntartó olyan ügyekbe belefolyani, amihez jobban ért a szakember, az igazgató. Bízson jobban a fenntartó az általa is javasolt, elfogadott s megválasztott vezetőben. Ugyanakkor fogadja el az intézményvezető a fenntartó esetenként jogos észrevételeit és vegye tudomásul, hogy az igazgatónak felettese a fenntartó gyülekezet. Minden intézmény csak akkor tud jól, eredményesen, harmonikusan működni, ha összhang van a fenntartó és az intézményvezető között. Ha ez nem valósítható meg, akkor az intézmény érdekében jobb, ha valamilyen fél búcsút mond.

Károli-díj

2001. október 31-én a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában Rockenbauer Zoltán miniszter úr dr. Balázs Károly és dr. Szűcs Ferenc lelkészeknek nyújtotta át a Károli-díjat, tudományos és lelkeszi munkásságuk elismeréseként.

Dr. Balázs Károly laudációja

Balázs Károly református lelkész, bibliakutató 1933. július 26-án született Budapesten. Elemi iskoláit Sashalmon, polgári iskoláit Kispesten végezte. 1951-ben jelentkezett a Budapesti Református Teológiára, ahonnan az akkori egyházi vezetés a kommunista párt nyomására eltanácsolta. A humán tárgyak és a Biblia iránti szeretete nem hagyta nyugodni, s kitartó szorgalommal neves teológiai tanárok és világi nyelvészek magántanítványaként folytatta, illetve kezdte meg ógörög, héber és angol tanulmányait. A nyelv titkait és a szótárkészítés művészetét tőlük tanulta meg. 1953-tól 1956-ig a Baptista Theológiai Szeminárium hallgatója. 1967-től a Szabadegyházak Lelkészképzőjének tanulója.

Megélhetése biztosítására szakmát tanult, elektroműszerészként, majd távközlési technikusként keresi kenyerét. Munkáspapként járja az országot, prédikál, különösen a fiatalok közötti munkát kedveli. Emiatt 1956 tavaszán a Hadbíróóság elítéli mint reakcióst. 1962 őszén újra letartóztatják, teljes addigi munkáját megsemmisítik, könyvtárát elviszik. 1963-as szabadulása után a 80-as évekig szigorú belügyi megfigyelés alatt áll, többször zaklatják.

1981-ben kezdi meg, illetve folytatja tanulmányait a Budapesti Református Teológián. 1989-ben abszolvál,

majd lelkési vizsgát tesz kitűnő minősítéssel. Immár hivatalosan is lelkész, megbízzák a Gazdagréti Református Gyülekezet szervezésével. Aktív lelkési szolgálatát 1994-ben egészségi állapota súlyos megromlása miatt kénytelen befejezni.

Balázs Károly a munkáspapként töltött évek során jó részt autodidakta-

ként képezte magát, s már fiatalon az a nagy álma, hogy elkészítse az első teljes magyar Újszövetségi Szómutató tárat a Károli Gáspár féle revideált fordításhoz. 1962-es letartóztatások több tízezer kartonját, mintegy nyolcvanezer kiírt bibliai idézettel elkobozták, ezért ezt a munkát újra kellett kezdenie. 1980-ban elkészíti az Újszövetség szó szerinti interlineális fordítását és nyelvi analízisét, valamint héber és arámi nyelvekből az Ószövetség bizonyos részeit is. Ehhez előtanulmányként az Eötvös Loránd Egyetemen arab nyelvet és történelmet tanul. A hazai és szórványmagyarság számára bibliaiskolai könyveket készít héber és görög kutatásai alapján, ezeket egyháztörténeti tanulmányokkal egészíti ki. 1979-től 1990-ig a Stuttgartban megjelenő magyar nyelvű „Vetés és aratás” evangéliumi folyóiratban több mint negyven bibliai tanulmánya jelenik meg az Efézusi levélről. Ugyancsak Stuttgartban jelenik meg 1983-ban az a Biblia Szókönyv, melynek függelékét ő készíti el. A nyolcvanas években a Los Angelesi Condordant kiadó által angolra fordított Jeremiás könyvének nyelvi lektorálását, héber eredetivel való egybevetését végzi el, nagy elismerést kiváltva. Ugyanezen időszakban a Belgiumban működő Nemzetközi Levelező Bibliaiskola magyar nyelvű lelkésztovábbképző hallgatói számára teológiai tankönyveket fordít, majd a hazánkban akkor nem legálisan működő továbbképzéseken tanít, illetve tolmácsolja az amerikai előadókat.

1981-ben dr. Opálényi Mihály pap-tanár őt kéri fel társszerzőnek az új római katolikus bibliafordításhoz készítendő Újszövetségi Szövegmutató Szótár (mintegy 1360 oldalas munka) munkálataihoz. E munka mintegy öt esztendő vesz igénybe, 80 ezer bibliai idézet görög és latin szöveggel való egybevetését, valamint egy 240 oldalas „görög-magyar index” elkészítését foglalja magában. A mű 1987-ben jelent meg Budapesten.

Balázs Károly fő munkája az Újszövetségi Szómutató Szótár 35 esztendei, akadályoztatások és hátratételek közepette is állhatatosan, újrakezdésekkel terhes munka, és számos előkészület, tanulmány után születik meg, immár betegágyon. A kötet 1998 karácsonyán jelent meg a Logos Kiadó gondozásában, 5000 példányban. A Magyar Tudományos Akadémia hivatalos elismerő méltatásában Borzsák István egyetemi tanár, az

MTA tagja a következőket írja: „Minden humánus [...] diszciplína műveléséhez elengedhetetlenül szükséges ez a más nyelveken évszázadok óta rendelkezésre álló segédkönyv.” Dr. Ritoók Pál akadémikus, egyetemi tanár ezt írja méltatásában: „Nem szeretem a nagy szavakat, de itt ki kell mondani: a magyar szakirodalomban egyedülálló művet tart kezében az olvasó. Az első teljes magyar Újszövetségi Szómutató Szótár Károli Gáspár 1908-ban revideált fordításához készült, 879 oldal terjedelmű, a teljes újszövetségi szóanyagot feldolgozza, a magyar szótárak történetében eladdig ismeretlen, újszerű módon. Balázs Károly nemcsak a bibliai fogalmakat gyűjti sorba, megadva azok elfordulási helyeit, hanem görög-magyar, illetve magyar-görög indexével, az előfordulási helyek kódolásával a fordítási variánsok, illetve a jelentésvonatok világát is feltárja. A szótár függelékében az Újszövetségben előforduló héber, illetve arámi utalások, valamint rabbinikus jövevényszavak indexét közli, majd legvégül etimológiai háttérül az újszövetségi fogalmak görög szócsaládjainak és szóeleminek jegyzékét is megadja. Ezzel Balázs Károly olyan eszközt adott a bibliakutatók, bibliamagyarozók és olvasók kezébe, mellyel az Újszövetség üzenete nagyobb mélységben tárul fel, a filológiailag kevésbé járatos olvasó is eladdig nem látott összefüggéseket érthet meg. Munkája a magyar tudományos élet kimagasló teljesítménye.

A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara 1999 karácsonyán elismerve e mű jelentőségét, Balázs Károly lelkésznek és bibliakutatónak díszdoktori címet adományozott.

Balázs Károly Biblia iránti oltahatatlan szeretete, tudományos képességei aligha méltányolható állhatatossággal párosultak. Az a kitartó hűség, önfeláldozás, melynek eredményeképp a Biblia magyar nyelvben és kultúrában való begyökeresztetése ilyen nagyszerű gyümölcsöt eredményezett példaadó minden nemzedék számára.

Dr. Szűcs Ferenc laudációja

Szűcs Ferenc református lelkész, egyetemi tanár, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara Rendszeres Teológiai Tanszékének tanszékvezetője 1942. szeptember 29-én született Órszintmiklóson. Érettségi vizsgát a váci Sztáron Sándor Gimnáziumban tett 1960-ban, teológiai tanulmá-

nyait a Budapesti Református Teológiai Akadémián végezte 1960 és 1965 között. 1965-69-ig segédlelkész Fóton, 1970-74-ig helyettes lelkész Érdligeten, 1974-87-ig lelképásztor Pomázon. Lelkeszi szolgálata idején 1969-70-ben ösztöndíjas az Edinburghi egyetemen, 1979-93 között akadémiai spirituális, 1983-85 között megbízott tanár a Budapesti Teológiai Akadémián. Nős, felesége Nagy Zsuzsanna, négy gyermekük van.

1985-ben tesz doktori vizsgát, értekezésének témája az ember istenképűségének kérdése az újabb kor teológiában. 1985-től a Budapesti Református Teológiai Akadémia, majd megalakulása után a Károli Gáspár Református Egyetemen Hittudományi Kara Rendszeres Teológiai tanszékének tanszékvezetője. 1999-től egyetemi tanár.

Tanítói munkája mellett jelentős feladatokat vállal a tudományos élet szervezésében. 1991 óta a Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma főtítkára, majd alelnöke. Ugyanez évtől a Magyarországi Református Egyház Zsinati Tanulmányi Bizottságának elnöke. 1995 óta az amszterdami székhelyű International Reformed Theological Institute elnökségi tagja,

majd igazgatója. 1999-2000-ben tagja az oktatási miniszter mellett működő etika előkészítő bizottságnak.

1988-89-ben a Princeton Theological Seminary kutató ösztöndíjasa, 2000-ben a Berni Egyetem Erasmus ösztöndíjasa. 1997-ben Széchenyi professzor ösztöndíjat nyer. Vendégelőadó Prágában (1988-ban és 2001-ben), Los Angelesben (1990), Kolozsvárott (1990 és 2001 között négy alkalommal), Kapmenben (1998), Heidelbergben (1999), Komáromban (2000), a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen (2001) és Princetonban (2001).

Magyar, angol és német nyelvű publikációinak száma meghaladja a százat. Ezek közül kiemelkednek a teológiai oktatásban mindmáig használatos könyvei (Dogmatikai prolegomena, 1991; Teológiai Etika, 1993; Hitvallásismeret, 1996), illetve azok a nagy átfogó tanulmányok, melyek egy-egy gyűjteményes kötetben láttak napvilágot a dogmatika, az etika, a bibliaértelmezés, az oktatás-nevelés, a teológiai antropológia, az ökumené, a teológiai etika és a modern tanulmányok (így pl. a genetika) kapcsolatának kérdéseiről. Számos tanulmánya érinti a bibliamagyarázat elvi és gyakorlati kérdéseit, több tucat igehirdetése jelent meg nyomtatásban. Doktoriskolájában számos doktorandus készült és készül a teológia tudományos szintű művelésének elsajátítására. Pedagógiai alkata, türelmessége elmélyült tudással, munkaszeretettel és fegyelemmel párosul.

Szűcs Ferenc a református teológia kimagasló tudósainak sorába tartozik. Teológiai látásmódjában ér-

vényes módon ötvözi a klasszikus reformátori meggyőződést és a modern kor teológiai eszmélődéseit. Ezzel igen jelentősen hozzájárul annak a feszültségnek az oldásához, mely a XIX. század derekán alakult ki a dogmatikai tudományok és a bibliai tudományok között, s amely feszültség miatt a XIX. század végén sok protestáns tudós a „dogmamentes keresztyénség” programját kezdte hirdetni, illetve melynek következtében a XX. század derekán a dogmatika és a bibliai teológia közötti áthidalhatatlan szakadékról kezdtek beszélni.

Szűcs Ferenc jelentős érdeme, hogy kutatóként, szakíróként, oktatóként és rendszeres igehirdetőként megkereste azokat a csatlakozási pontokat, melyek érvényesítése révén a dogmatikát a Szentírás kánoni tekintélye alá lehet állítani, és megfordítva a biblikus kutatást és eszmélkedés rendszeres teológiai belátásokkal lehet ösztönözni, illetve dogmatikai felismerésekre lehet készíteni. Ennek érdekében elmélyült ismereteket szerzett a hermeneutikai tudományok terén is, hogy a Biblia értelmezésének teológiai normatíváit feltárhassa és bemutathassa. Azon kevés rendszeres teológus közé tartozik, aki szakértelme, alapossága és elkötelezettsége révén meggyőző erővel tud amellet érvelni, hogy a keresztyén teológia csak akkor nyilatkozhat meg kompetens módon korunk számos nagy politikai, közéleti, etikai és kulturális kérdésében, és dilemmájában, ha hűséges a teológia forrásához, a Szentírásban közölt isteni kijelentéshez. Ezzel nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy tanítványai, olvasói és hallgatói biblikus koncentrátsággal vessék fel korunk kérdéseit, s a Szentírás ihlető erejével keressék rájuk a választ.

EGY FESZTIVÁL MARGÓJÁRA

Kovács Mónika

Immáron 20. alkalommal adott otthont Nagykálló október első hétvégéjén a *Kállai Kettős Néptáncfesztivál*on megjelent mintegy 1000 néptáncos fiatalnak, akik a magyar néptáncok és népi kultúra gyöngyszemeit vonultatták fel három napon keresztül a város bemutató színpadán, az utcai színpadon, illetve a program zárásaként már hagyományossá vált menettánc versenyen. Az országos viszonylatban is jelentős szakmai színvonalat képviselő rendezvényen első ízben mutatkozott be a *Debreceni Református Kollégium Maróthi György Néptáncgyűjtése*, akik nem kis meglepetést okoztak a zsűrinek, s nem különben a közönségnek. A résztvevő mintegy 26 együttes között egyedülállónak számított az a szellemi háttér, amit a Kollégium egykori és mai diákjai magukénak tudhatnak, s ami a többi együttesnek —lévén „világi” közösségek— nem adatik meg.

Az 1997-es megalakuláskor egy lelkes szalagavatós csoportból indult a kezdeményezés, hogy Teremi Sándor irányításával állandó csoportként működjön a Kollégium falain belül is néptáncgyűjtés. Akkor még legfeljebb reménységünk lehetett arra, hogy a Kántus mellett a református egyház egy másik reprezentatív közösségként, annak kulturális közvetítő közegévé váljunk. Szeretnénk elérni azt, ami a névadó polihisztor professzornak, s a Kántusnak sikerült: évszázadokra átmenteni egy olyan kultúrkincset, amely meggyőződésünk szerint művészeti érték-

kel bír, s amely felvértezheti befogadóit az elkövetkező évszázadok romboló hatásai ellen. Szeretnénk táplálni ez idő alatt — s ha olykor megadatik, gyarapítani — azt az értékrendet, amely a magyar néphagyományban és az egyházban kialakult.

Az együttes tagjai a Kollégium egykori és mai diákjai, de csatlakoztak a közös munkához Debrecenben tanuló egyetemisták, főiskolások is. 1998 óta a miskolci székhelyű Garabonciás Művészeti Iskola kihelyezett tagozataként dolgozunk, s 2000 szeptemberétől már a Kollégium Általános Iskolájában és a Dóczy Gedeon Református Gimnáziumban is elszórt magok biztosítják a kitűzött célok magvalósítását, az együttes utánpótlásának meglétét. A táncoktatáshoz a termeket a Kollégium intézményei, az egyéb anyagi feltételeket pedig a Garabonciás Művészeti Iskola adják. Ez utóbbinak köszönhetően ma már három rend népviselettel rendelkezünk, s megtehettük azt is, hogy a szakma elé léptünk a nagykállói fesztiválon. A Kollégium által szervezett jótékonyági bálakon szintén fellépési lehetőségekhez jutottunk már több ízben, s

a zsarolyáni, illetve a nemsborzovai gyülekezetek is megtiszteltek bennünket felkéréseikkel.

A heti kétszer három órás „edzések”, s az alkalmankénti hétvégi próbák már önmagukban sokat jelentenek egy közösség összekovácsolásában, de emellett magunk mögött tudhatunk több közös kirándulós hétvégét, s egy erdélyi utat is, melynek során néhány gyülekezetnek megmutathattuk közös kultúránk egy-egy szeletét. A magyarórdi és a magyar-szentbenedeki gyülekezetek vendégszeretete és a saját népdalkincsükhöz, táncaikhoz fűződő szoros kapcsolatuk olyan élményekhez juttatott mindannyiunkat, amelyek erőt adnak a további munkához, s még inkább tiszteletadásra, alázatra köteleznek bennünket a magyar népi kultúrkincs iránt.

Még egy gondolat erejéig visszatérve a néptánc fesztiválhoz: a Martin György Néptáncszövetség különdíját azért kell nagyra értékelnünk, mert egyrészt elismerte azt a szakmai és szellemi munkát, amely a színpadi produkciókban megjelent, másrészt — az újoncoknak kijáró egyszerű vállve-

regetés helyett — ösztön-

zést adott arra, hogy ebben az irányban, ezzel a lendülettel, ezzel az alázattal dolgozzunk tovább.

Végezetül jelmondatunkat ajánljuk minden testvérünknek, melyet Kodály Zoltán fogalmazott meg 1949-ben:

„A mag el van vetve, nem kell más, csak békesség és a szeretet májusi esője, hogy kalászsza szökjön.”

Szilágysági táncok az „utcai színpadon”

Rokonok söre

Válogatás a csuvas népköltészetből

Bercz András

Akinek valaha is volt szerencséje Bercz András dalait, meséit hallgatni, tudja talán, milyen kényelmetlen helyzetben van most az ismertető, amikor egy ennyire egyedülálló, gazdag nyelvhasználat, gondolatvilág érzékeltetéséhez jelzőket keres. Szánalmas próbálkozások helyett átadom a szót magának a szerzőnek, aki most megejelent, legújabb könyvében csuvas népdalok és mesék műfordítására vállalkozott, s munkáját jószívvel ajánlja (a magyar népköltészet elfeledett rétegei iránt érdeklődő olvasónak (is):

„Az emberi emlékezett sokszor „kis” népeknek hajtott nagy, lombos koronát. A csuvasoknak is azt hajtott. Susogása a magyar fülnek ismerős, de egy ágról nyíló kettős virága — az ünnepélyes rokon- és sörtisztelet — főleg így, összefonódva, egy töről hajtva, felénk ismeretlen. Dalaikban, meséikben, imáikban és még mondókáikban is virágozik a „sörköltészet”, ám közülük is kitűnik szaporaságával és szépségével ez a bizonyos ág: a „sördal”... A „sördalok” csak kisebb részükben szólnak a sörről. A csuvasoknál egy dal többnyire nem attól „sördal”, hogy sört emleget, hanem főleg attól, hogy a rokonságot említi, a rokonvendégséget marasztalja!”...

”A csuvas népdal - mint többek közt a magyar is - gyakran különféle jelenségek, tulajdonságok, képek, események közt von párhuzamot... A felületes szemlélő-hallgató éppen ezért kényelmesen el-

sétálhat a képek összefüggései mellett. Sehol egy „olyan mint”-táblácska, -nyilacska! Törvénye, hogy a párhuzamos költői képek a lélekben találkozzanak.”

SÚRÚ ERDŐN ÁTSUHANVA...

*Sűrű erdőn átsuhanva, -szállva
szánkóid talpa igazgyöngy légyen!
Rokont látva, beszélgetve
nyelved hegye jó acél légyen!*

MAGAS HEGYTETŐKRE

*Magas hegytetőkre fehér bó bullott,
a hóból ér lesz, csepegni kezd.
Jó rokonokra gondoltam most,
könnyem legördül, peregni kezd.*

Nem mentegetőzöm, sőt, remélem, hogy a fenti sorok hiányérzetet hagytak az olvasóban! Ki-ki „szomját” csillapíthatja azzal is, ha november 23-án, este 8 órakor a Millenáris Fogadóba látogat, ahol Bercz András ismerteti könyvét.

(Nagy Villó)

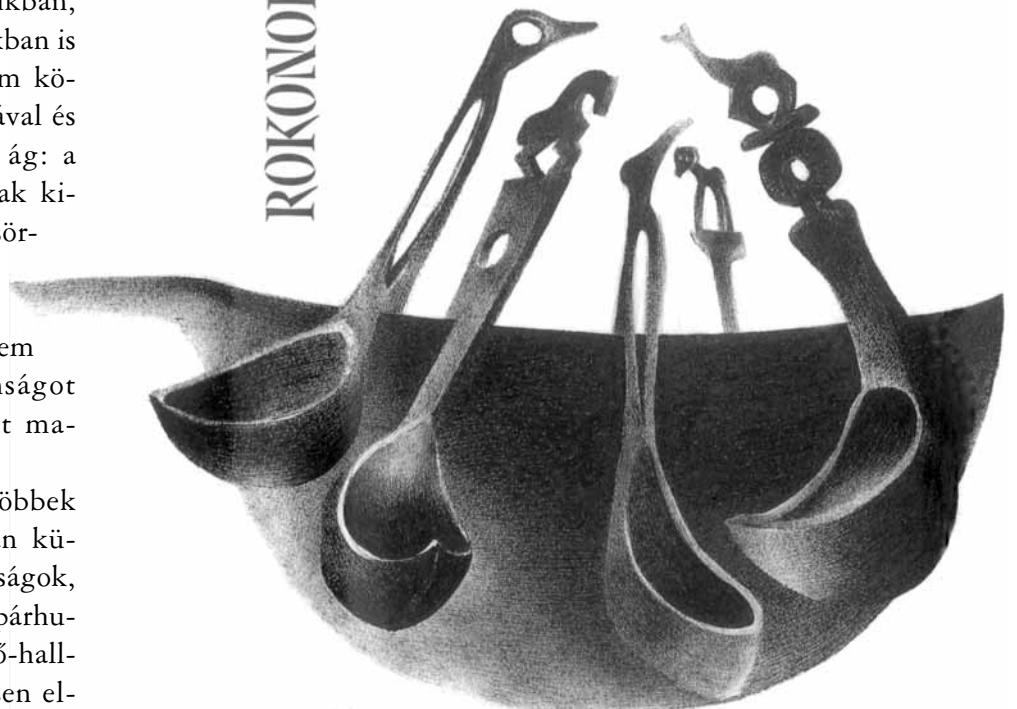
csuvas
népköltészet
ROKONOK SÖRE

ROKONOK

SÖRE

A műfordítást
készítette,
válogatta és
szerkesztette:
Bercz András

csuvas népköltészet

Felhívás óvodai rajzversenyre

A Szivárvány Református Óvoda „Az Úr csodái” címmel országos rajzpályázatot hirdet református óvodák részére bibliai témakörben.

A rajzverseny célja: a református óvodák közötti kapcsolat továbbfejlesztése, szakmai, módszertani, tartalmi eszmecsere és gyakorlati bemutató.

Időpontja: 2002. április 25.

A rajzok beküldési határideje: 2002. március 20.

Cím, telefon: Szivárvány Református Óvoda, 4100 Berettyóújfalu, Tardy u. 8. Tel.: 54/404-154.

Pályázni lehet: A/4-es, A/3-as méretű lapra, a technika szabadon választható. Minden rajz hátlapjára és egy külön lapra kérjük ráírni a következő adatokat:

- az alkotás címe
- a gyermek neve
- a gyermek életkora
- az óvoda neve, címe
- az óvónő(k) neve.

A beérkezett munkákat szakmai zsűri bírálja el korcsoportonként. A legjobb alkotásokból kiállítást szervezünk. A díjazásban részesülő pályázót óvónőjével együtt meghívjuk az eredményhirdetésre és a kiállítás megnyitójára.

Tisztelettel felkérjük az óvodákat, hogy munkájukkal járuljanak hozzá a rajzverseny sikeréhez.

Testvéri szeretettel:

az óvoda nevelőtestülete

E számunk szerzői:

Balássy László	elnök, Református Iskolák Diáksportszövetsége
Czibula Ferencné	tanár, Jókai Mór Református Általános Iskola, Nyíregyháza
Dr. Horkay György	mb. iskolaügyi főtanácsos (Tiszántúli Református Egyházkerület), az ORTE elnöke
Komlósi Péter	esperes, Délpesti Református Egyházmegye
Kovács Mónika	tanár, Debreceni Református Kollégium
Nagy Villó	szerkesztő
Papp Kornél	osztályvezető, Református Zsinati Iroda
Szarka Gáborné	óvodapedagógus, Golya Református óvoda, Jászberény, református Óvoda
Turbucz Erzsébet	hittanoktató, Ceglédi Református általános iskola
Szabó Tibor	elnök, Határon Túli Magyarok Hivatala

E számunkat Cseh Gusztáv rézkarcai díszítik

Rendelés	Megnevezés	Eladási ár	Viszont-eladók
..... pld.	A református óvodai nevelés keretprogramja – A református keresztyén hittanítás óvodai programja	500	455
..... pld.	Református hittanoktatási tanterv 1-6.	350	320
..... pld.	Református hittanoktatási tanterv 7-12.	350	320
..... pld.	Hittan 1. – tankönyv	890	810
..... pld.	Hittan 1. – feladatlapok	470	430
..... pld.	Hittan 1. – tanári segédkönyv	800	727
..... pld.	Hittan 2. – feladatgyűjtemény	470	430
..... pld.	Hittan 2. – tanári segédkönyv	800	727
..... pld.	Hittan 3. – feladatgyűjtemény	370	340
..... pld.	Hittan 3. – tanári segédkönyv	800	727
..... pld.	Hittan 4. – feladatgyűjtemény	380	345
..... pld.	Hittan 4. – tanári segédkönyv	650	590
..... pld.	Hittan 5. – feladatgyűjtemény	470	430
..... pld.	Hittan 5. – tankönyv	600	545
..... pld.	Hittan 5. – tanári segédkönyv	600	545
..... pld.	Hittan 6. – tankönyv	600	545
..... pld.	Hittan 7. – tankönyv	600	545
..... pld.	Hittan 7. – tanári segédkönyv	600	545
..... pld.	Hittan 8. – tankönyv	600	545
..... pld.	Hittan 9. – tankönyv	800	727
..... pld.	Hittan 9. – tanári segédkönyv	600	545
..... pld.	Egyháztörténet 1. (2. javított kiadás)	1.450	1.320
..... pld.	Egyháztörténet 2.	1.450	1.320
..... pld.	Hittan 12. – feladatgyűjtemény	500	455
..... pld.	Hittan 12. – tanári segédkönyv	600	545
..... pld.	Győri L. János: A magyar reformáció irodalmi hagyományai	745	678
..... pld.	Berényi Eszter: Irodalom 13-14 éveseknek	850	776
..... pld.	Berényi Eszter: Irodalmi szöveggyűjtemény	880	800
..... pld.	Czibula Ferencné: Helyesírási segédkönyv (tanároknak)	800	726
..... pld.	Czibula Ferencné: Helyesírási gyakorlókönyv (diákoknak)	640	585
..... pld.	Czibula Ferenc–Czibula Ferencné: Értő olvasás gyakorlókönyv	800	726
..... pld.	Czibula Ferenc–Czibula Ferencné: Irodalom segédkönyv	800	726
..... pld.	Czeglédi Sándor: Latin I.	500	455
..... pld.	Czeglédi Sándor: Latin II.	500	455
..... pld.	Czeglédi Sándor: Latin V.	800	726
..... pld.	Czeglédi Sándor: Latin VI.	500	455
..... pld.	Kiegészítő szempontok az egyházi iskolák biológia tanításához	350	320
..... pld.	Osztályfőnöki kézikönyv	1.000	910
..... pld.	Dr. Kiss Tihamér: A gyermek erkölcsi fejlődése	700	640
..... pld.	Fazekasné dr. Fenyvesi Margit: Figyelj, fülelj! Játsszunk a hangokkal	700	640
..... pld.	Dr. Pálhegyi Ferenc: Útjelző táblák	700	640
..... pld.	Gattyán Ilona–Kálmán Lajos–Zákányi Bálint: Minden forrásaim tebenned vannak	1.200	1.100

MEGRENDELÉS

A Magyar Református Nevelés pedagógiai szaklap 2001/2002. évi számait _____ példányban megrendeljük. (a 9 szám előfizetési díja 900 Ft)

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

_____
cégszerű aláírás

Magyar Református Nevelés

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

Felelős kiadó: *Papp Kornél*

Felelős szerkesztők:

Kulin Ágnes és Nagy Villő

Szerkesztőségi titkár:

Junek Tímea

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Postacím:

1440 Budapest 70., Pf. 5.

Tel./Fax: 06-1-351-9842

E-mail: refpedi@elender.hu

suli5142@bp.sulinet.hu

Tervezés és tördelés:

smArt DesignStudio

www.sm-art.hu

Tel.: 06-87-571013

E-mail: info@sm-art.hu

Nyomdai munkák: Alfaprint

ISSN: 1585-7565

Megrendelni a 2001/2002. tanév számain a kiadó címen lehet.

Megjelenik évente kilenc alkalommal Stichtig Hulp Oost-Europa és az Oktatási

Minisztérium támogatásával.

Észrevételeiket szeretettel várjuk!

